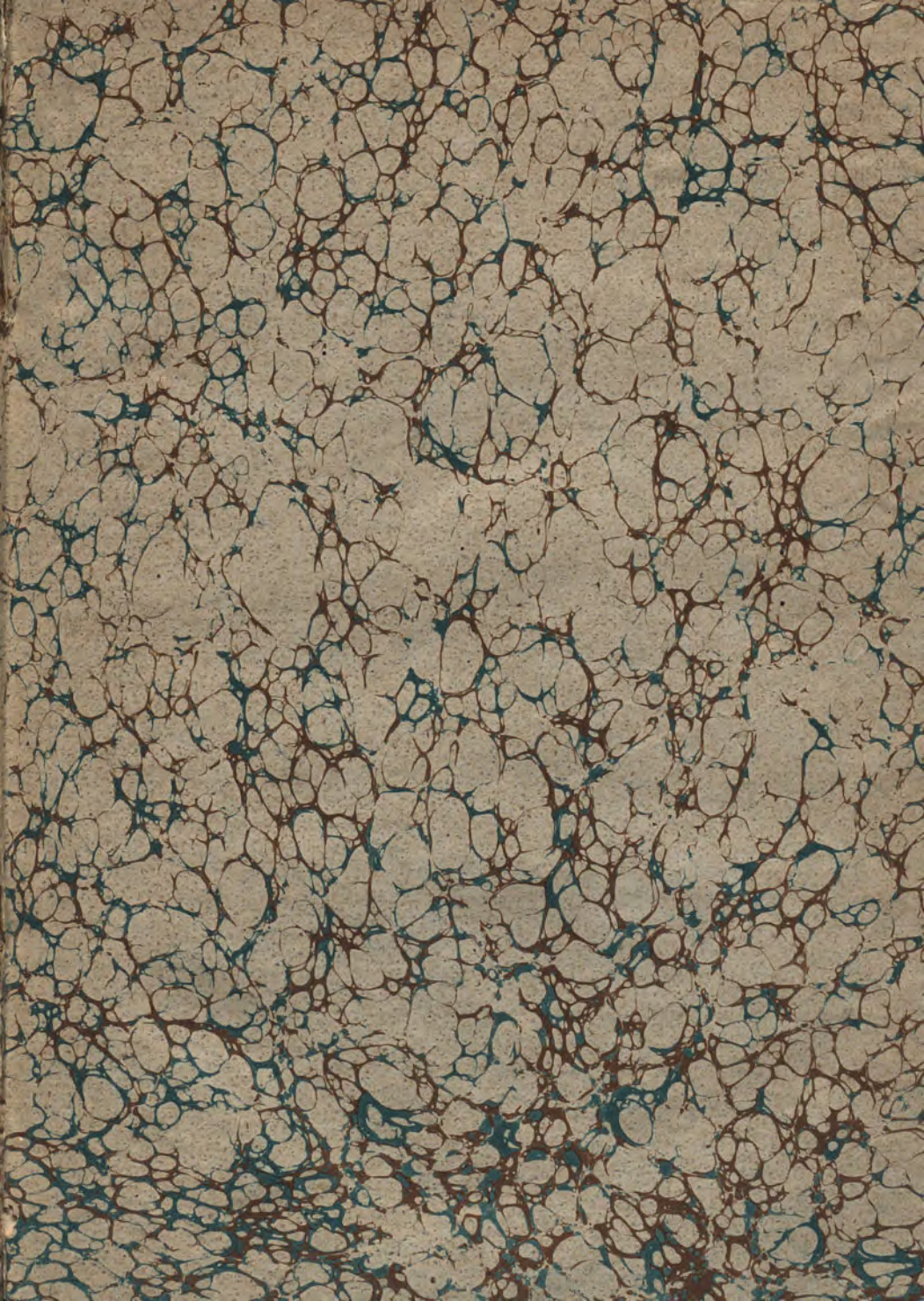

LISBOA & Co
ENCADERNADOR
Largo do Carmo.

Page 135

No. 457

~~6, 1, 10~~

Inc
526

De ecclesiastica potestate

Ine

526

Capitulū p̄mum in quo agit
de triplici sacerdotio maiori ma,
gno ⁊ maximo.

Incipit tractatus de ecclesiasti
ca ptate editus a fratre Alexandro
de sancto elipidio sacre pagine p/
fessore fratrum heremitarū ordinis
sancti Augustini Epistola ad sū/
mum pontificem.

Sancitissimo
in xpo patri
ac reuerēdis
simo domio
dño Joanni
diuina pro/
uidentia sa/
cro sacre ro

mane: ac vniuersalis ecclesie sum
mo pontifici Frater alexāder de
sancto elipidio. Frūm heremitarū
ordinis sc̄i Augustini theologice
facultatis p̄fessor lz inutilis: z indi
gnus cū sūma reuerētia deuota pe
dum oscula beatorū. Id̄esens opu
sculū clemētissime p̄ de ecclesiasti
ca ptate: ex dictis catholicorū do/
ctorū collectū q̄ aggredi me iduxit
deuota subiectio: ad vnā senctā: et
ap̄licam ecclesiam: nō sine timore
z tremore maxime p̄pter materie
altitudinē p̄ntare vestre beatitudi
ni attēptauī. Que tā excellētissimi
iudicij rectitudine: q̄z etiā sūme au
ctoritat̄ plenitudine desup sibi cō
cessis si qua b̄ndicta sunt acceptare
poterit: z nō benedicta misericor/
diter emendare

Incipit p̄hemū in quo exprimit̄
mā z intentio presentis opusculi.

Hoc est nomen q̄ voca
bat euz dñs iustus no
ster Hierē. xxiii. v̄ba
ista q̄ dicta sunt de do/
mino n̄ro iesu xpo: cōuenienter ex
poni p̄nt de quolibet ipsius gn̄ali
vicario q̄ sic suas vices exp̄sse ge/
rit in terris: vt plerūqz q̄s de ipso
scribit: cōuenienter de ipsius vica
rio possit exponi: q̄ singulr quātuz
ad p̄positum spectat dici p̄t dñs
rōne plenitudinis pt̄atis: qz locus
illius caput est: z p̄posit̄ fm q̄s di
cit Crisostom̄. Qui data est ois po
testas in celo z in terra. Sed iustus
ratioe p̄cipue sanctitatis. Vnde z
p̄ sanctissimus appellat̄ rōne sta/
tus q̄z tenet: q̄ est totius sanctitatis
p̄ncipiuz. Sed noster rōne ecclesia
stice pt̄atis: a quo omis pt̄as in ec/
clesia: derivat. Quā qdem moder/
nis t̄pibus nō sane intelligētes du
bieratē q̄ plurimis nō modicaz at/
tulerunt. Et qz fm Ysidorū. qñ ali
qua dissensio apparet: tūc clarius
manifestāda est assertio veritatis.
Ego doctoz theologoz minimus
quātumcūqz clare z euidenter agno
scam: q̄ hoc vires modicitatis et
debilitatis mee excedat: nisi tñ
spūs sancti q̄r̄e a qua est ois sapiē
tia: z eloquētia cū timore nō modi
cō: z debita reuerētia attētaui aliq̄
p̄pendiose de ptate ecclesiastica i/
scriptis reddigere p̄ns opusculuz
in duob̄ tractatib̄ p̄diuersa capi

a ij

tula distinguendo: vt meis dñis ⁊ magistris facilius occurrant q̄ dicunt: vt benedicta cōmodius emē dare possint: ⁊ de benedictis siqua sunt laudes refferre bonozū oīum largitori.

Caplm̄. iij. in quo agitur de triplici sacerdotio magno maiori ⁊ maximo.

Caplm̄ secundum in quo agitur de triplici ptate ordinis iurisdictionis ⁊ mixte ex vtraq̄.

Caplm̄ tertium in quo ostenditur q̄ potestas ordinis sit in mediate a x̄po.

Caplm̄ q̄rtum in quo ostendit q̄ potestas iurisdictionis in summo pontifice sit in mediate a x̄po.

Caplm̄ quintum in quo ostenditur q̄ ptas iurisdictionis etiā in ap̄lis: ⁊ in discipulis fuerit in mediate a x̄po.

Caplm̄. vi. in quo ponunt rōnes aliquoz on̄dentes q̄ ptas iurisdictionis in ep̄is ⁊ curatis sit in mediate a christo.

Caplm̄. vii. in quo p̄bat q̄ talis ptas iurisdictionis nō est in mediate a christo in ep̄iscopis.

Caplm̄. viii. in quo r̄ndetur ad rōnes ⁊ auctoritates q̄ nitunt p̄bare q̄ talis ptas iurisdictionis sit in mediate a x̄po in ep̄is ⁊ curatis.

Caplm̄. ix. in quo exp̄missis ostenditur qualiter ptas mixta sit in mediate a x̄po: ⁊ qualiter in mediate a suis vicarijs.

Caplm̄. x. in quo agit de successione p̄sonarū ecclesiasticarum ex quo plura clarius apparebūt que in p̄missis posita sunt.

Capitulum p̄mum in quo agit de triplici sacerdotio maiori magno ⁊ maximo.

Videndum aliq̄d breuiter de ptate ecclesiastica qualis sit in summo p̄fite: et quō ab ip̄o

descēdat ⁊ cōiceat alijs p̄latib̄ ecclesie p̄mittēda est duplex diffinitio vna de sacerdotio: ⁊ alia de ptate. Sed p̄mo dicendū de sacerdotio. Circa q̄ dici p̄t q̄ triplex est sacerdotiū magnū: maius: ⁊ maximū. Sacerdotium magnū est sacerdotiū simplicis p̄sbyteri: q̄ p̄t dici magnū in cōparatione ad sacerdotiū q̄ fuit in lege nature q̄ fuit ex hūana institutione. Rō enī nālis dicit deū eē colendū: ⁊ ei esse offerendum. vñ ⁊ tūc p̄mogeniti sacerdotes instituebant vel alij p̄pria voluntate offerentes officium sacerdotis exercebant. Sicut etiā nunc bon⁹ hō dicitur sacerdos mystice: q̄ sacrificiū mysticū offerit deo seipm̄. s. hostiaz viuētē: ⁊ hoc sacrificiū fuit ab initio generis humani. **C** Aliud sa:

crificium fuit in lege mosayca ex i/
 stitutione diuina: et hoc inchoauit i
 Aaron. Unde Ysido. in lib. de pso
 nis ecclesiasticis dicit. Initiu sacer
 dotij: Aaron fuit: qz qd Melchisa/
 dech hoc obtulerit sacrificiu. Sed
 iste. s. spontanea voluntate. Sz a/
 aron obtulit victimas dno eo iu/
 bente ac loquere ad Moysem acci
 pe inquit Aaron et filios eius etc.
Tertium sacerdotiu e a deo in
 stitutum a lege euagelica datum et
 ordinatu ministerio xpi qui fuit de
 us et homo: et hoc e sacerdotiu gra/
 tie et sacerdotium perfectu. Quod
 pot dicitur sacerdotium magnu in co/
 paratioe ad sacerdotiu in lege na/
 ture qz erat sacerdotiu imperfectu
 qz gratia perficit natrã: et incopa/
 ratione ad sacerdotium in lege mo/
 sayca qz erat sacerdotium: figurati
 uu figura at cessat adueniente xpi
 te: vt de quolibet sacerdote euage/
 lico: rone status possit vere et pro/
 prie canticum ecclesie. Ecce sacer
 dos magnus. Sacerdos eniz in lege
 nature non erat magnus: qz imperfe
 ctus: nec i lege mosayca: qz figura/
 tius. Sed in lege euangelica e sa/
 cerdos verus et pfectus: et ideo ma/
 gnus et hoc sacerdotiu euangelicu:
 nuc manet in ecclesia et durabit vs
 qz ad diem iudicij: cuius actus san
 ctificare: vt omnis actus eius dici
 possit quedam sanctificatio. Ad
 ipsum enim pertinet sacrificiu of

ferre pro peccatis populi et in suis
 orare pro populo: et ipsius vota et
 preces deo offerre: et aliqua sacra/
 menta ministrare per que cofertur
 gratia que omnia sanctificationem
 importat. Unde et medius dicitur
 inter deu et populum. Sub hac au
 tem sacerdotali dignitate coprehē
 ditur ois ecclesiasticus ordo: vel e
 sacerdotalis: vel habet attributio
 nem ad ipsum sicut ad fines. gratia
 cuius e: et cui subseruit: sicut ars in
 ferioz arti supiozi. **S**acerdotiu
 maius e sacerdotium epozum: tum
 qz in ipsis e ordo sacerdotalis: sm
 quãdam pfectione: quia perfectus
 vnũquodqz dicitur cum pot aliud
 sibi simile pducere. Ipsi autem nõ
 solum non habent ordinẽ in seipsis
 immo etiã alijs tradat ministeriali
 ter talem ordinem: qz ad eos perti
 net dispensare sacramentu ordinis
 tum etiã quia eis copetunt aliq
 actiones que non possunt copete/
 re alijs sacerdotib: sicut potiffices
 psecrare virgines benedicere: ma
 nus imponere: siue confirmare: et
 basilicis ddicare et huiusmõ. **N**ũ
 et si alij sacerdotes administrat qn
 qz sacra. ipsi tñ administrant septẽ.
 et maiores et minores sacerdotes i
 hijs que agunt vtuntur reb: p epi
 scopos cosecratis. pp qd couenien
 ter epas ordo qdam dici pot supra
 sacerdotiu: nõ vt ordo dicitur sacm:
 sed vt dicit officiu quodã respectu

quarūcunq; saerarum actionum.
Hoc aut̄ in eqlitatis oirpe v̄ fuisse
Nam apud gētiles fm̄ qđ dicit Y si
dorus in lib. etbi. minores sacerdo
tes dicebant flamies ⁊ maiores ar
chiflamines. In veteri testō. Harō
erat maior sacerdos sub quo erant
filij eius: minores sacerdotes mini
strantes sub eo. In nouo etiā testō
xp̄us instituit maiores sacerdotes
xij. ap̄los qbus succedunt epi ⁊ alij
prelati: sicut cōsequenter videbit̄.
Et. lxvij. discipulos: quibus succe
dunt sacerdotes magni q sunt ma
iorib; in auxilium: vt multitudo fi
delium facilius gubernet ⁊ diriga
tur. ¶ Sacerdotiū maximum est
sacerdotiū sūmi pontificis: qui est
vicarius xp̄i: ⁊ successor petri: q̄
ppter pt̄atem ordinis h; vniuersa
lem ⁊ plenā pt̄atem iurisdictionis su
per omni ecclesia ⁊ vniuerso po
pulo xp̄iano: qz data ē sibi omnis
pt̄as in celo ⁊ in terra q̄ referri po
test ad istam duplicē pt̄atem qui lz
appropriate dicat̄ pontifex roma
nus: qz romana ecclesia mater ⁊ ca
put est oīum ecclesiarū vniuersal̄
tamē est pontifex oīum xp̄ianorum
vnde ⁊ dicitur ep̄s vrbis ⁊ orbis:
huic dictū est a dño in Joāne. Tu
vocaberis cephas: q̄ iterpretatur
caput: quia sicut caput inter cetera
membra corporis obtinet p̄ncipa
tum sic ⁊ ipse iter ceteros ap̄los: ⁊
p̄ p̄ns successor eius iter ois succes

sores. ad significādū aut̄ ei; p̄ncipa
tum. p̄us fuit sibi dictū. Math. xvj
Qđ cūq; ligaueris sup̄ terrā ⁊c. et
pena sil' cū alijs Math. xvij. Qđ
cūq; ligaueris: ut ostēdat q̄ p̄mo ⁊
p̄ncipalr pt̄as p̄uēit petro dicim; i
de p̄cum ad alios descendit fm̄ qđ
infra plen; dicit̄. Dictū ē ēt sibi in
definite pasce oues meas. non has
vel illas sicut expōit crisostomus
Et iter; sup̄ hāc petrā edificabo ec
clesiā meā. nō p̄tem ecclie: vt desi
gnet ei; v̄lis pt̄as. ¶ Ad hui; tñ
veritatis p̄firmatiōez lz p̄les rōnes
adducant. vna tñ v̄r eē potissima ⁊
p̄ncipalis q̄ sumit̄ ex ordine vniuer
si: qz regimē ecclesie supponēdū est
esse ordinatū: ⁊ fm̄ optimū regimis
modū. P̄tin; aut̄ regimis est mo
dus in oī societate ⁊ multitudine:
vt reductio ⁊ regimē fiat p̄ncipalr
per vnū. hoc enī cōspicim; in oī nā
li regimine. Mā in multitudine mē
broz: vnū est mēbrū qđ p̄ncipalr
mouet ⁊ dirigit. s. cor. In ptib; etiā
potentialib; aie vna est q̄ mouet: ⁊
impat. s. ps itellectiua. In toto etiā
vniuerso vnū est p̄mum p̄ncipiū q̄
mouet ⁊ dirigit. imo monstruositas
eēt i ecclia: si eēt duo capita ⁊ vnū
qđ aliud nō reducent: nec etiā eius
vnitas bñ seruari pōt: nisi ad vnuz
de hijs q̄ sunt fidei fieret reductio
vt satis apparere pōt diligēt̄ cō
siderari. Qđ p̄figuratiū dici pōt in
apoc. bñ Joānis, in qua legit q̄ vi

dit bestia per qua designant genti
 les bere multa capita. Sed agnus
 per que designatur nostra ecclesia
 catholica no habebat solum vnuz
 caput. vii ⁊ apostolus postqz dixit
 rat ad Romanos. xiiij. q non e po/
 testas: nisi a deo cosequeter subdit
 qa a deo sunt: ordinata sut. Qd ma/
 xime verificari dz de sancta eccle/
 sia qua xps vsqz ad mortez dilexit.
 vnus est ergo pastor totius orbis
 qui summū ⁊ maximū sacerdotiuz
 tenet: sicut est vnus dñs q toti vni
 uerso principatur.

Caplm. ij. in quo agitur de tri/
 plici potestate ordinis iurisditiōis
 ⁊ mixte ex vtraqz.

Sicut autē premissa est
 termēbris distinctio d
 sacerdotio. Sic conse/
 quenter ponēda est ter/
 mēbris distinctio de ptate. Est
 enim vna ptās que est ordinis tm̄:
 sicut potestas sacerdotalis: cuius
 actus est interpellare p. pplo ⁊ sa/
 crificium offerre: vt supra dictū ē.
 Alia est ptās que est iurisditiō
 nis tm̄: vt ptās iudicandi in causis
 spūalibus extrinsecis: vt corrigēdi
 puniendi ⁊ inferendi spūales pe/
 nā. Tertia est ptās que aliquo
 modo pōt dici mixta ex ptate ordi/
 nis: ⁊ ptate iurisditiōis: sicut ē po/
 testas clauiaz: ptās predicandi: ⁊
 vlr ptās administrādi sacra loquē
 do de predicatione publica que fit

in ecclesia ad edificatiōē fideiuz
 non de priuata: que posset fieri per
 modnz cuiusdam familiaris collo/
 cationis ad vnum vel ad paucos.
 sic enī de tali potentia sicut suo mo/
 do distinguim⁹ de scientia. ¶ Di/
 cimus enim q quedam est scientia
 que est per reuelationem tantum:
 sicut scientia fidei: siue scientia sa/
 cre scripture: vt est a deo ipsaz spe/
 cialiter reuelante ⁊ inspirante ho/
 minibus. spiritu enim sancto inspi/
 rati: locuti sunt sancti dei homines
 vt scribit i canōica petri. ¶ Alie
 sunt scientie que sunt ex inuentiōe
 tantum: sicut scientie philosopho/
 ruz: que si sint a deo eo modo quo
 dicimus a deo omnia esse. Hoc ta/
 men ē in mediate a natura. intelle/
 ctus humani per qua ad inuēte sūt
 scientie ⁊ mediantibus rebus q sūt
 ipsius scientie cause. Quia ⁊ si sciē/
 tia diuina causet res: natura tamē
 causatur areb⁹ que aliquo mō sūt
 nre magistre: vt ponit Augu. i lib.
 magno. ¶ Alia ē scia q priz est ex
 reuelatōe ⁊ prim ex subtilitate itel/
 lect⁹ hūani: sic sacra scriptura psci/
 derata i aliqb⁹ suis pclusionib⁹. qa
 ples sunt ibi pclones deducte ex i/
 uestigatōe rōnis ⁊ i subtilitate itelle/
 ctis hūani. ¶ Sic ēt suo mō distin/
 guim⁹ i bijs q sūt a nā: qz qdā sūt a
 nā tm̄ sic oliua q gnātur ex oliua: q
 dā ab arte tm̄: sic dom⁹: ⁊ qcuqz ar/
 tificialia q sūt a suo artifice. s; qdā

sunt partim a nā ptiz ab arte: sicut
sanitas q̄ partim est a nā ⁊ partim
ab arte qz ē a medico: ut ē minister
nature: ⁊ vt viuēs ⁊ p̄fortans natu
ram. ¶ Et in vli rerum p̄ductio
ne dicimus: q̄ q̄dā p̄ducta sunt per
creationē tm̄: ut illa q̄ fuerunt a dō
p̄mo p̄ducta. Quedaz p̄ ppagatio
nem tm̄: vt illa q̄ cōtinue p̄ducunt
Sed q̄dā ptim p̄ ppagatiōez: ⁊ par
tim per creationē: vt hō cuius cor
pus est per ppagatiōez: sed aia est
per creatōez. ¶ Sc̄do etiā suo mō
dici p̄t de triplici ptate ecclesiasti
ca. Quia q̄dam ē a deo tm̄: ⁊ in me
diate: vt ptas ordinis. q̄daz ab ho
mine tm̄: ut ptas mere iurisditiōis
in oib⁹ alij a sūmo pontifice. Que
daz partim ē a deo ⁊ ptim ab hoie:
vt ptas clauuz: ⁊ ois illa ptas que
aliquo mō dicitur mixta seu cōposi
ta ex ptate ordinis. Et ex ptate iu
risditiōis. Et hinc ē q̄ in diffinitiōe
clauuz aliud ponit ptinēs ad ordi
nem: ⁊ aliud ad iurisditiōē cū dici
tur q̄ clauuz est ptas ligandi atqz
soluēdi qua ecclesiastic⁹: iudex di
gnos recipere dz. ⁊ indignos exclu
dere a regno. ¶ Dō. n. aliqs hēat
ptatem ligādi ⁊ soluēdi hoc ptinet
ad ordinē vel saltē ad ordinē neces
sario cōsequit: q̄ pro tanto dico: qz
magr̄i ponit q̄ dñs dedit ptatē sa
cerdotalem discipulis q̄tuz ad p̄
cipalem actū in cena: ante passionē
q̄ dixit. Accipite ⁊ māducate. Et

postea subiunxit hoc facite in meā
p̄memorationē. S3 post resurrecti
onem dedit eis ptatem q̄tū ad a
ctū sc̄dāriū q̄ dixit Jo. xx. accipite
sp̄m sanctū quoz remiseritis pec
cata ⁊c. Est tm̄ cōsiderandū q̄ cum
dñs aliq̄ esse ab hoie tm̄ nō exclu
dimus cōem dei actionē qui ē p̄nci
palis actor ⁊ institutor ois potētie
⁊ ois scie: ⁊ opatur in oī opante. di
uersimode tm̄ agit: qz aliq̄ media
te. ⁊ aliq̄ in mediate. Luzēt dicim⁹
aliquā ptatem nō esse in mediate a
deo: nō accipim⁹ ibi in mediatōne
virtutis: qz h̄m h̄c modū: sicut oia
sunt principaliter ab ipso. Dicen
te Amselmo lib. de concor. p̄cie ⁊
liberij arbitrij: q̄ nulla res h3 vllā
ptatem volendi: aut faciendi: nisi
ipso dante. Sed accipim⁹ ibi in me
diatiōne q̄tū ad imediatōem sup
positoꝝ agentiu: vt q̄ non sit aliqd
medium cōferens talem ptatem p̄
virtutem a x̄po habitam: nisi soluz
ministerialiter.

¶ Capl3. iij. in quo ostenditur
q̄ ptas ordinis sit i mediate a x̄po.
Iacet ab hoibus sit sa
tus cōiter concessum q̄
ptas ordinis sit in me
diate a deo siue a x̄po
inquātum de⁹ inuocūqz hēnt eā
p̄t tm̄ ad p̄ns hoc nihilomin⁹ dupli
citer declarari. Quarū vna rō su
mitur ex pte ordinis s̄m se: ⁊ est ra
lis. ¶ Illud qd̄ est super natura,

le excedens totā facultatē nature:
non pōt esse ab agēte naturali. S3
huius ē ptās ordinis. ergo ipsa nō
pōt esse in quocūq; hēnte eā ab agē
te naturali. Maior ppositio videt
esse manifesta: qz effect' d3 ppositio
nari agenti: 7 determinat' effectus
de terminato agenti. Minor etiaz
apparet qz p collationē ordinis cō
fertur ordinato qdam spūalis ptās
perquā fit administratio sac' oruz:
7 quarūdam rerū spūaliuz 7 insup
nālium in quarū etiam collatione
pferē gratia gratū: faciens q nō pōt
esse: nisi in mediate a deo: ppqd be
nedictū est sicut etiā cōiter dicitur
q stat' ecclesie ē qdā medius stat'
inf statū nāe 7 statutū glie. 7 iō cō
ueniens 7 expediens ē q in ea cōti
nue fiant aliq que in mediate respi
ciant ipm agens sup nāle. ¶ Se
cunda non pōt sūmi ex pditione ipsi
us rōnalis creature que pp pecca
tum pmi parentis duo mala incur
rerat. v3 malum erroris 7 ignorantie:
7 malū culpe. Sed sicut ad hec
q malo erroris 7 ignorantie libere
mur indigemus fide 7 aliquibus re
uelatiōib' in mediate nobis tradi
tis p xpm iuxta sniam origenis di
centis supra illud. In pncipio erat
vbum: q sicut ad secretuz hois qs
deuenire non pōt: nisi p vbum eius
indutū voce vel litteris: sic nec ad
secreta celestia pns: nisi per ver
bum eius indutū carne. Qd bene

4
prefiguratū dici pōt per hoc quod
scribitur apoc. v. q nemo poterat
neq; in celo: neq; in terra: neq; sub
tus terram apire libzū per quē in
telligimus diuina ministeria: s3 ne
q; respicere. Et seqtur q agnus q
occisus ē: perquā intelligim' ape
ruit 7 reserauit nobis ministeria q
erat nobis necessaria ad salutē. Si
cut gatenebri ignozantie purga
mur per aliqua nobis tradita i me
diate per xpm: sic suo mō dicendū
est de imunditia culpe: q ad hoc:
vt ab ipsa mundemur indigemus
aliquibus remedijs nobis in media
te p xpm cōicatis. Et hui' sunt spā
liter remedia sac' alia: que admini
strenē 7 dispensant per ptatem or
dinis: que a xpo nobis i mediate cō
fertur: vt de hoc exponi possit qd
scribitur in canonica Joānis. An
ctioez accepisti a saucto. i. a xpo
qui est sanctus sanctorū.

¶ Caplm. iij. in quo ostenditur
q potestas iurisditōnis in summo
pontifice sit in mediate a xpo.

Quod aut sūmus pon
tifer hēat virilem ptā
tez in mediate a xpo nō
solum ordinis: s3 etiaz
iurisditōnis declarari pōt rōnib'
7 etiam auctoritatibus. ¶ Ratio
nes due ad hoc induci pnt. Qua
rum vna sumitur ex vritate eccle
sie. et alia ex vritate fidei. ¶ Pri
ma talis est. Sācta ecclesia pfecte

oꝛ poni vna: non soluz vnitare for/
mali per fidez: spem ⁊ caritate: seu
vnitate finis: qꝛ ad vnū sineꝛ ordi/
nat: sed etiā vnitate dirigētis ⁊ re/
gulantis qꝛ non esse possit: nisi ha/
beret vnū vniuersalē vicariū: qꝛ te/
neat vniuersalem ⁊ plenā ⁊ i medi/
atam ptātem a dño principali siue
a suo supiori. Nullus autē est supior
eo: nisi xꝑs ⁊ hō qui ecclesiam be/
dificauit. Nam si hanc ptātem ha/
beret mediante alio iam ipse non
esset pm⁹ ⁊ vniuersal vicari⁹. Idē
patere pōt ex veritate fidei: in qua
pnt plura dubia insurgere: sicut cō/
tinue insurgūt: ppter qd̄ oꝛ qꝛ apō/
aliquem virū resideat ptās iudicā/
di ⁊ sniandi in talib⁹ qꝛ hēat in me/
diate ab illo qui fuit pncipalis or/
dinatoꝛ ⁊ edificatoꝛ ecclesie ⁊ fidei
Nam lz ad alios doctos ⁊ ingenio/
sos ptinere possit de talib⁹ ingsti/
ue ⁊ rōcinatiue: per tractare ⁊ in/
uestigare auctoritatiue tñ ⁊ deter/
minatiue: hoc solū pertinere pōt: ⁊
debz ad vniuersalē vicariū ecclesie
qui totam ecclesiam hz dirigere et
gubernare. Et hinc est qꝛ in sui ca/
thedratiōe dicit. Tribuas eidē ca/
thedram pontificalem ad regēduz
ecclesiam tuā ⁊ plebētue sortis in/
tra mundi limitem vniuersam. In
qꝛbus vbis satis exprimit ei⁹ ptās
vniuersaliter: ⁊ in mediare a deo si
bi pcessa. Et cirillus in lib. thesau/
orū sic ait. Dedit filius petro ple

nissimā ptātem ⁊ eius diadochis. i.
successorib⁹ non minus. Ecce qꝛ si/
cut in mediate ptātem dedit petro
ita ⁊ eius successorib⁹. Et crisosto/
mus exponēs illud tibi dabo cla/
ues regni celorum: ait sicut a patre
xꝑs ad salutem oīuz mittitur sic ⁊ a
xꝑo petrus ⁊ eius ecclesia ad oīuz
salutem mittitur cū ptāte plena su/
per oēs: qꝛ nulli hoiuz credim⁹ esse
concessum. ¶ Et hoc qdem satis
clarum eē videtur: ⁊ qui prium pti/
naciter assereret vnitati ⁊ ptāti ec/
clesie multū detraberet: ppter qd̄
qꝛbulibz xpianus iure fidelitatis ⁊
xpianitatis toto coantu tali op/
ponere se oꝛ. Si inueniat dicente.
Aui. vlt. caplo sue metaphi. Vbi
ait d̄ eligēdo sūmo sacerdote. post
fidē pphie nihil acceptabilius deo
qꝛ interfectio illius qꝛ vult ipedire
dignitatē sūmi sacerdotis. ¶ Est
tñ diligenter cōsiderandū: qꝛ lz di/
camus summū pontificem habere
plenā ⁊ vniuersalem ptātem. nō tñ
ita plenā hz nec ita vniuersalez sic
habuit xꝑs: qui ē principalis dñs:
nō ita vlem: nec extēsiue: nec dura/
tiue. Extēsiue nō qꝛ xꝑi potētia se
extēdit ad oēs creaturas. Omnis
enī creatura sibi subiecta est. Rō/
nalis ⁊ irrōnalis terrestis ⁊ iferna/
lis. vñ ⁊ dī caput angeloz. Sz sum/
mi pontificis ptās se extendit solū
ad creaturas illas que sunt gratie
⁊ beatitudinis capaces. vnde esse

caput solum dicitur hominum fidelium
et viatorum. Ad ipsos etiam fide-
les non se extendit in quantum infide-
les sunt. Sed in quantum fieri pos-
sunt fideles et membra christi. Et per-
sequens unitati ecclesie aggregari
unde dicitur glo. super illo verbo ap-
ostoli ad corinthios. Quid mihi de hiis qui fo-
ris sunt iudicare hos dominus iudica-
bit. q. d. quod de infidelibus non habeat
iudicare. ¶ Duratiue etiam non
quod christus habet potestatem eternaliter.
Sed christi vicarius habet eam temporaliter.
Nam quilibet apostolicus habet
hanc potestatem solum dum uiuit in hac
presenti uita. Id est in diuersis continue-
tur usque in finem iuxta promissionem
factam per principalem dominum christum.
Ergo inquit uobiscum usque ad consu-
mationem seculi. Quod ueritatem
habet qui sua eterna potestas in suis uica-
riis usque in finem continuabit. ¶ Non
habet etiam plenam auctoritatem: quod christus
in sacris que sunt uasa gratie qui-
bus tota ecclesia in salutis: uia di-
rigitur. habuit potestatem excellentie
quod de aliquo suo uicario dicere non
debemus: quia in talibus solum habet potestatem
ministerij. Et id non tantam nec
omnino talem potestatem habeat quales ha-
buit christus infallibiliter: tamen uerum
est quod omnem potestatem habet que est ec-
clesie oportuna et necessaria: ad sa-
lutem fidelium procurandam: ut de
tali potentia loquamur sicut loqui-
tur Augustinus in libro de uerbi

5
tate de sacra scriptura dicens. Quod
non quicquid ab homine sciri po-
test huic scientie est tribuendum:
sed illud tantummodo quo fides salu-
berrima que ad ueram beatitudi-
nem ducit gignitur defenditur et
roboratur. Sicut et suo modo sum-
mi pontificis potestati. Non omnis po-
tentia que homini communicari potest
tribuenda est: sed solum illa que ne-
cessaria est ad salutem hominum pec-
candam. Et ut omnia alia potestates in ec-
clesia ab ipsa deriuetur: et ad ipsas
ordinetur: et ei subijciatur: quia pe-
des eius succedunt pedibus illis
de quibus scriptum est. Omnia sub-
iecisti sub pedibus eius: et quos san-
cte mulieres tenuerunt: et tenere debet
uniuersus populus christianus: propter
hoc conuenienter quilibet fidelis lo-
co saluationis scribit eidem pedum
oscula beatorum.

¶ Cap. v. in quo ostenditur quod
potestas iurisdictionis etiam in apo-
stolis et discipulis fuerit in media-
te a christo.

Quod etiam sancti apostoli et
discipuli habuerunt potestatem
iurisdictionis in me-
diata a christo probari potest
¶ Primo ex hoc quod christi perfecta
sunt opera. Ad perfectionem autem pa-
storis uide esse potestatem iurisdictionis ne-
cessario requisita. Ipsi autem apostoli
et etiam aliquo modo discipuli fue-
runt pastores sub principali et uili

pastore petro: ordinati a dño nro
iesu xpo. Unde Ath. vlti. cõiter
eis dicit. Etes in mūdum vniuer
sum predicate euāgelium vniuer
se creature: baptizātes eos &c. In
quo danť intelligi alia sacra: quia
baptism⁹ ianua ē sacrorum: q̄ ptās
ad iurisdictionē pertinere videt. Max
sacra conferre & predicare predi
catione publica in ecclesia: in qua
aliqui ordinant quasi subditi & di
scipulis suis superiorib⁹ non videt
sine aliqua iurisdictione posse esse.
Sic enim & nūc videm⁹: q̄ nec vn⁹
curatus in parochia alterius: nec
vnus ep̄s in diocesi alteri⁹ predica
re possunt: nec etiā sacra cõferre p
pter iurisdictionū distinctiones. Et
glo. super illud ps̄. Dum discernit
celestis reges super eam &c. dicit
celestis. i. xps qui sup oēs celos a
scendit. Discernit. i. diuidit vel di
stribuit reges. i. rectores: sup eam
i. super ecclesiam. Et signanter
dicit diuiditur vel distribuit: quia
talis collatio magis fuit distributō
q̄ diuisio. ppter ipsorum enim per
fectionem talis diuisio vel distin
ctio necessaria nō erat: q̄ nec time
ri poterat: nec vnus occuparet iu
risdictionem alterius quib⁹ omnia
erant omnia & distribuebant vni
cuiq̄: sicut cuiq̄ op⁹ erat. Et glo.
super illud. Luc. vi. christus elegit
xij. quos apostolos nominauit. di
xit quos ad propagandum auxiliū

salutis humane: per terrarū orbes
satores fidei destinaret: que omnia
bene decenter fieri nō poterant si
ne aliqua iurisdictionis ptate: quia
vt dicit alia glo. pascere oues ē cre
dentes in christo: ne a fide deficiāt
confortare exempla virtutis cum
verbo predicationis impendere ad
uersarios & errantes: subditos cor
rigere. In hijs autem & similib⁹ iu
risdictionem & auctoritatem confer
re: non oportebat per vicarium fie
ri. quando presens erat dominus
principalis. Sed post ipsi⁹ corpo
ralem absentiam indubitanter est
verum: q̄ omnes habentes talem
ptatem iurisdictionis in ecclesia a
petro & petri successorib⁹ in media
te acceperunt & accipiunt. Im qd
cõsequenter magis videbitur & p
babitur: propter qd Augustinus
exponens illud Math. xvj. Tu es
petr⁹ & super hanc petram &c. Di
cit. i. te petrā. Licet alij aliter expo
nant. Et idē Aug. in quodā sermo
ne decat hedra bti petri ptractans
vbū pdictū ait. Petrū itaq̄ funda
mentū ecclesie dñs noiauit: & ideo
digne hoc fundamētū colit ecclesia
sup qd ecclesiastici fundamēti altitu
do surgit. Ipsi et̄ sc̄ti apli q̄stūcūq̄
eēt a xpo imediate vocati & instituti
cōi tñi approbationē recognouerūt
petrū ipsoꝝ caput pncipē & maḡz
& p̄ns toti⁹ ecclie. Sibi enī soli di
ctū ē i. Joāne. Tu vocaberis cephas

qui lz petrus interpretet fm vnaz
 linguā. tñ fm aliam caput exponit
 vnde statim assumpto christo in ce
 lū. ¶ Petr⁹ tanq̄ ei⁹ successor eccle
 siam regere cepit. dum ad cōplen
 dum duodenariū numerū aposto
 lorum: loco iude p̄uicatoris: ex
 verbis pp̄he aliū instituit ⁊ subro
 gari fecit. Ipse enim in anania ⁊ sa
 phira vxore ei⁹ tanq̄ p̄nceps apo
 stolorū mortis sniaz pmulgauit: qz
 mentiti fuerūt sp̄iū sancto. Ipse so
 lus in symonē maguz sniam dāna
 tionis pnunciauit. Licet nō ei soli:
 sed oibus cōter pecuniā obtulissz
 que oia ⁊ plura alia adduci possēt
 satis ostendunt qz oēs alij apostoli
 ⁊ discipuli: lz a xp̄o i mediate pote
 statem habuerunt petrū tñ semper
 recognouerūt in dñm ⁊ magistrū.
 ¶ Capl̄z. vi. in quo rōnes aliquo
 rum ponunt: ostendentes qz pote
 stas iurisditiōis in epis ⁊ curatis
 sit i mediate a xp̄o.

D nūt aliq qz non solū
 ptās ordinis: sed etiāz
 iurisditiōis sit i hñtib⁹
 eā in mediate a xp̄o qd
 pbat multip̄r. ¶ Dñō sic apli ⁊
 discipuli hūerunt hāc ptātē a xp̄o
 in mediate. Sed epi ⁊ curati sunt
 successores eorū: qz aplis succedūt
 epi ⁊ septuaginta duob⁹ discipulis
 succedūt curati: ergo ⁊ oēs isti: oēs
 habent ptātē in mediate a xp̄o.
 Adaior: pbat illud qd scribit 3o.

¶ Sicut misit me pater: ⁊ ego mit
 to vos. Et cū hoc dixisset insufla
 uit: ⁊ dixit. Accipite sp̄m sanctuz
 quoz remiseritis peccata ⁊c. Qd
 exponēs Aug. in libro q̄stionū no
 ui veteri⁹ testamēti. q. xciiij. dicit sic
 Illud quod insuflasse in discipu
 los: xp̄s legitur: post tps resurre
 ctiōis sue: ⁊ dixisse. Accipite sp̄m
 sanctum. Ecclesiastica potestas i
 telligit esse. Et qz vere adius eccle
 siasticum p̄tinet: statim subiicit di
 cens quoz remiseritis peccata ⁊c.
 Et qd dominus apostolos episco
 pos ordinauerit: nemo debet ābi
 gere dicente Aug. infra eodez lib.
 qd̄ne. xcviij. ¶ Nemo ignorat saluato
 rem episcopos in ecclesijs istituissē
 se. Et Ysidor⁹ dicit qz ceteri aposto
 li cum petro pari cōsortio honorez
 ⁊ ptātē acceperūt. ¶ Dedit eti
 am eis ptātē p̄dicandi ⁊ baptizā
 di. ¶ Mar. vltimo. Euntes in mun
 dum vniuersum p̄dicare euangeli
 um baptizātes ⁊c. ¶ Adinor etiā
 probat per illud qd scribitur Ma
 the. in fine. Dixit enim dñs aposto
 lis. lxxij. Ecce vobiscuz sum vsqz
 ad cōsumationē seculi. ¶ Hoc autem
 non potest intelligi de apostolis ⁊
 discipulis in suis pp̄rijs p̄sonis: er
 go oportet qz intelligat in suis suc
 cessoribus. Sed successores aplo
 rum nō possunt esse nisi epi: cū apo
 stoli epi fuerit nec successores aplo
 rū disciploz p̄nt eē nisi sacerdotes

curati q sunt sacerdotes scđi ordi-
nis: vt patet ex ipso textu: qz dicit
oib' diebus. ⁊ sic sine interruptiōe
S; post hec vba q xps dixit nō fue-
runt sacerdotes p̄tinue sine iterru-
ptōe: nisi sacerdotes scđi ordinis ⁊
curati: nec legit d qbuscūq; alijs q
sic fuerint. ¶ Hoc ē p̄bat ex alio
qz status discipuloy est stat' verar.
⁊ status regis a xpo institutus: ⁊ i
illo statu ex̄nibus ex diuina insti-
tutiōe: competit p̄dicare corrigere
⁊ sacra ministrare: s̄m qđ sunt tres
status verarci. S; in tota ecclesia
dei nō inueniunt p̄byteri nō epi: q
bus ex diuina institutiōe ⁊ iure or-
dinario h̄ pueniant nisi curati: s; p-
sūmi p̄tificis p̄uilegia, ergo nulli
alij tenēt statū discipuloy. ¶ Hoc
idē p̄firmat: qz Mat. xxiij. dñs tā-
git tres dñas hoium q sunt duo in
agro: duo i lecto: duo i mola: vt vi-
cit glo. q tagit tres dñas siue stat'
hoiuz. s. actiuoy seu p̄latoy q signi-
ficant p duos in agro. Cōtemplati-
uoz q significant p duos in lecto.
Cōiugatoz q significant p duos in
mola. Cū ḡ religiosi oēs ⁊ curā aia-
rū non hñtes p̄tineant sub p̄tēplati-
uoy statu. segtur q nulli tales sint
in statu discipuloy: q est stat' acti-
uus cure ⁊ regimis: nisi solū curati
⁊ sic v̄i seq̄ conclusio p̄ncipalis: q si p-
mi habuerūt in mediate a xpo q ⁊
successores. ¶ Et declarat h̄ ad-
huc magis: qz p̄tās illis collata est

p̄tinuata in istis: ⁊ a quo ē p̄tās ab
eodē est p̄tātis cōtinuatio. An̄ s̄m
eos sicut sūm' pontifex: cū assumit
ad statum papalē quē dñs institui-
tur assegtur suā p̄tatem a dño iesu
xpo: sicut etiā est de epis ⁊ curatis
cū, assumunt ad dictos stat' a dño
institutos: q in mediate assecuntur
suam p̄tatem a xpo tales instituēte
status: nō q̄ipe de celo descendat
sed hoc ministerialiter fit ab hoie.
¶ Hoc idem arguit scđo sic: xps
edificauit ecclesias suā sup: a se pe-
tram dando sibi ligandi atq; soluē-
di p̄tatem. Vnde Mat. xvi. dixit
dñs petro: sup hanc petrā. i. me pe-
tram edificabo ecclesiā meaz. Sed
p̄lati ecclesie. s. epi ⁊ curati q sunt
p̄ncipaliores in ecclesia: sunt eccle-
sia put hic sumit. ecclesia ergo xps
epis ⁊ curatis dedit p̄tatem: ⁊ non
petrus q ecclesiam non edificauit.
Et qui dicit aliuz a xpo dedisse v̄l
dare p̄tatem dicit illum edificasse
ecclesiam: q est cōtra euangeliū q
narrat xpm dixisse sup hanc petrā
⁊ c. Vbi dicit glo. hanc qdam p̄tā-
tem eadem iudiciariāz ceteri apli
acceperunt: ⁊ etiam ois ecclesia in
epis ⁊ curatis. Et remigiuz ibidē
hic ligandi ⁊ soluendi potestas q̄
uis sibi petro data videatur. tamē
ceteris aplis dñi nec in epis ⁊ cu-
tis toti ecclesie. ¶ Pretea nullū
agens creatū facit subiectum in q
agit. cū ergo ois actio pape: inq̄stū

papa sit supra ecclesiam. 7 ptes ei⁹ segtur q^o ecclesiam nō fecit nec edificauit. Sed xpus edificauit duos status ordinādo: 7 eis ptātez dando. ¶ Preterea sic se h3 petr⁹ ad aplos 7 discipulos sicut petri successores aploz 7 discipuloz. Sed petr⁹ aplis 7 discipulis ptāte in nō dedit: nec eoz status instituit. S3 xps ergo successor petri dictorum successorib⁹ cuiusmodi sunt epi et curati: ptātem dedit: nec eoz stat⁹ instituit sed xps. ¶ Dicūt tamen q^o dñia est inter aplos 7 discipulos ex vna pte: 7 eorum successores ex alia. Quia xps statum aploz 7 discipuloz instituit in mediate. 7 eis ptātem dedit sicut q^o etiaz ipse eos ad eoz status assumpsit. Sed epōrum 7 curatoz statū instituit in mediate: 7 eis ptātem dedit in aplis 7 discipulis. Epōstamē 7 curatos ad eoz status nō assumit nec instituit: sed instituunt ad eos p hoiez sicut per papā: oēs generalr pñti/ stitui epi 7 curati. ¶ Per episcopos nō oēs curati sibi subiecti: 7 istud s. q^o possit inferiores instituere ad statum suū puenit dño pape: 7 episcopis iure ordinario p ptātem p rarcay eis a dño datam. Et adducitur in simili q^o dñs papa h3 potestatez in mediate a xpo: qđ non pōt intelligi q^o in ei⁹ creatione xps descendat ad dandum talem ptātem Sed xps statū papalem in petro i

stituit: 7 ei ptātem dedit pro psona sua tm̄: sed pro oibus successorib⁹ suis: qui ad illum statum assumunt. Et q^o illa ptās 7 status: nō potest remanere nisi in psonis. ideo si cut psonē illo statu sibi inuicē succedunt cōtinue: ita 7 ptās data in personis sibi inuicēz succedentib⁹ Sicut suo modo esse specificum deriuat 7 continuatur per successiōnem indiuiduorum sub illa specie. ¶ Preterea ex glo. q^o ponit apo. 3o. sup illo verbo signa que locuta est. vij. tonitrua. ¶ Habebit q^o qui p̄dicabit tēpore anti xpi. ¶ Habebūt officium a suis antecessorib⁹: q^o nō potest intelligi de apostolis 7 discipulis: qui tunc nō viuēt: oportet ergo intelligi q^o ab illo eodē a quo antecessor habuit: 7 successor hēat officium p̄dicandi. Si q^o si aliquis abbas impetraret aliquā libertatem inquātum abbas. si moriatur eius successor hēbit eandem potestātē 7 post ipz ali⁹ vsquo durabit monasteriū. Tales autē successores nō hēbunt istā ptāte ab antecessorib⁹ sed ab illo q^o eaz p̄mo dedit abbati Sic suo mō successores aploz 7 discipuloz suo ptātem hēnt a xpo qui eā p̄mo dedit aplis 7 discipulis ¶ Hanc sniam videt expresse ponere Ber. ad eugenium papā dicēs sic. Erras si vt sūmaz. ita 7 solā istutā a deo n̄ az aplicā ptātez existimes. Si hoc sentis: dissentis ab eo

qui ait: nō est ptās nisi a deo: proin
de qđ sequitur: qui ptāti resistit dei
ordinationi resistit. Et si pncipali-
ter te facit nō tamē singulariter. De
niq; idem ait. Omnis aīa potesta-
tibus sublimiorib; subdita sit. Nō
ait sublimioribus tanq; in multis:
nō tua ergo sola ptās a dño: sunt et
mediocres: sunt et inferiores. Et
hoc vt subiungūt nō derogat: nec
pncipatui: nec etiā plenitudini po-
testatis summi pōtificis: q; ex hoc
pncipatus ponif nobilior tanq;
ducens origine ex nobiliori princi-
pio. Sua etiā potestas ponif sup
prema: q; in oīs potest actus p̄ere
arcos exercere: et oibus sacra mi-
nistrare: et vsus ptātis eius a solo
deo dependet. vsus autem ptātis
inferior; bene dependet a dño pa-
pa: q; ipm pōt impedire et suspen-
dere tanq; iporum corrector: et sup
prem; p̄ereat. enī aliqđ attribue
retur: homini puro q; subtrahat a
domino papa: bene facit sibi p̄eiu-
dicium.

Caplm. vij. in quo pbatur q; ta-
lis ptās iurisdīōis nō est in media-
te a xpō in epis et curatis.

Quod aut ptās iurisdī-
tionis nō sit in media-
te a xpō in epis et cura-
tis p̄bati pōt rōnibus
ostensius: et etiā ducētib; ad incō-
ueniēs: et pōt esse prima rō ostensi-
ua hic. **C** Nō minorem ptātem bz

xpi vicarius i regno ecclesie: q; ad
ea que cōferri possunt a puro ho-
mine q; hēat quicūq; rex tēporalis
super regno suo: imo videt q; ma-
iorem. Quia vnitās et maxima po-
testas pncipāt;: magis d; reserua-
ri in monarchia clericali et spūali
tanq; diuino principatui vicinor;. **S**ed in regno tēporali: vt plurimū
tota ptās iurisdictionis est a rege.
ergo misto magis hec erit in regno
spūali ecclesie q; oīs ptās iurisdī-
tionis erit in alijs a summo rege: et sū-
mo pontifice. **C** Hoc idem pōt p̄-
bati scđo sic. primū et principale in
vnoquoq; genere cā et principium
est oīum aliorū que sunt post. Sed
ptās iurisdictionis p̄mo et principa-
liter data ē petro. **V**nde et sibi sin-
gulariter dictum est. **I**dasce oīes
meas. **I**n quo sibi cōmittit regnuz
ecclesie: et sup eo datus sibi ptās iu-
risdictionis. pascere enī pprie est re-
gie ptātis. **V**nde reges eīz olim di-
cebant. pastores ergo quicūq; alij
erunt pastores: et reges in regno ec-
clesie: q; nō est regnum nature: sed
gratie: talem ptātem habebunt a
xpi vicario. **C** Hoc idēz pōt ostē-
di tertio sic. **M**aiore ptātem videt
habere sumus pontifex sup ptāte
iurisdictionis in spūalibus: q; super
potestate iurisdictionis in tēporali-
bus eō q; illa ptās est eiusdem or-
dinis cum sua ptās aut sup tempo-
ralibus: nō est eiusdem ordinis cū

sua ptate. Sed ptas iurisdictionis
 sup'talib' quā bēnt reges ⁊ fide-
 les xpiani: dependet ⁊ hētur a sū-
 mo pontifice: iuxta sniam *Algonis*
 in lib. de sacramentis fidei xpiane
 ptate. ij. cap. iij. dicentis q' spūalis
 ptas terrenam ptatez instituire ha-
 bet ⁊ iudicare: si bona non fuerit.
 Et hoc satis cōuenienter videt eē
 dictum: qz sicut spūs constitut' est
 ad causandū ⁊ dirigendū virtutez
 in corpore sic ⁊ ptas spūalis tanqz
 architeronica ordinata est ad for-
 mandum terrene ptatis virtutem.
 vnde glo. super illud ps. Et nunc
 reges intelligite erudimini qui iu-
 dicatis terrā: seruite dño in timore
 dicit q' xpūs loquit ad reges terre
 dicens. Et nūc me constituto rege
 sicut predixit. Ego aut constitutus
 sum rex ab eo: vos reges qui iudi-
 catis terram: ne cōtristemini: sed i-
 telligite ⁊ erudimini. expedit enim
 vobis: vt sub illo scitis a quo est i-
 tellectus ⁊ eruditō. Et expedit vt
 temere nō dñemini sicut illi q nulli
 putāt se esse subiectos: ⁊ dño omni-
 um seruiatis. i. xpō ⁊ eius vicario
 qz sui loco p'fecit in terris: ppter qd
 beato petro dicunt esse concessa iu-
 ra celestis imperij ⁊ terreni: qz to-
 tius ptatis spūalis ⁊ tēporalis a pi-
 cem tenet. Et si ptas temporalis a
 spūali non solum iudicat: sed etiaz
 i'stituitur ⁊ formatur: ⁊ spūaliter a
 ptate plenarie cuiusmodi est ptas

summi pontificis: qualiter esset lo-
 quendum de potestate spūali s'm
 partem qualis est in alijs prelati-
 bus ecclesie q' ad pns dimittitur. *Adul-*
 to fortius hic veritatē habebit de
 ptate iurisdictionis in spūalib': qz
 ipsa habebit ⁊ iudicabitur a vica-
 rio xpī. ¶ Ad hanc etiā veritatē
 ostendendam adduci possent plu-
 res rōnes ducentes ad incōueniēs
 qz ex ipsa multa incōuenientia se-
 quunt. ¶ Nam si ita esset q' talis
 ptas iurisdictionis esset in mediate
 a xpō. cū illud qd confert a prelato
 superiori tolli non possit p' inferio-
 rem: nec etiaz imutari sequi videt
 q' talis potestas per summū pon-
 tificem tolli non possit: nec restrin-
 gi: nec dimidiari: que omia sunt ab-
 surda ⁊ incōuenientia. Si eni vide-
 mus de potestate cōsiderandi: que
 qz sequitur ordinē sacerdotalem per
 epz tolli non pōt: qz sicut talem or-
 dinem nō contulit: nisi per ministe-
 rium: ita nec auferre potest: vt cōi-
 ter ponitur. I3 magister sniarum vi-
 deatur esse cōtrarie opinionis. vo-
 luit eni vt apparet. iij. sniarum q'
 talis ptas auferibilis esset p' mini-
 sterium ecclesie: cuius dictū a ma-
 gistris ⁊ a schola parisi. in hoc cōi-
 ter nō tenet. ¶ Preterea sicut vi-
 demus q' ex cōicati: ⁊ ab ecclesia p-
 cisi peccant si consecrant. Nihilominus
 tamē si consecrant cōsecra-
 tum est: qz propter efficaciam cōse-

crationis ordo d3 esse perpetu⁹: et hoc est q^o cū degra dat⁹ reconcilia tur nō iterū ordina⁹: q^o ordinē non amittit. Mā z si tradatur iudicio se culari: non ē ex hoc q^o ordinē amise rit. Sed quia pdidit priuilegiū in dultum tali ordini. Licz ergo tales peccent in cōsecrando: si tñ conse crant cōsecratū est. Sic etiā z in p/posito. quātumcūq³ tales q^o ptātez iurisdictionis hēret mediate a xpo tali ptāte de facto priuarent. Si tñ fm illā agerent lz peccaret in agē do tñ tenerz illud qd agerēt. Nñ si excōicarent vel absoluerent ali quem: q^o alias ex pte sua esset iuste excōicandus: vel absoluēdus: talis excōicatio: vel absolutio tenerz: q^o nullus sane mentis diceret: nisi co naret tunicam in cōsutilem scinde re. ¶ Preterea si ptās collata a xpo aplis z discipulis est cōtinua ta in epis z curatis: cū apli z disci puli recepint ptātem vbiq³ pdicā di z baptizandi z sacra alia cōferē di. Vbiq³ ergo qcunq³ epi z curati ptātem hērent talia faciendi q^o est incōueniens. ¶ Preterea si ptās epi est in mediate a xpo sicut ptās: sicut ptās dñi pape. seqtur q^o sicut papa elect⁹ statim pōt administra re: ita etiā esset de epo que oia sunt in puenientia. ¶ Multa etiā alia in puenientia sequerent que cā bre uitatis ad pñs dimittant. ¶ Sed vt sit ad vnum dicere positio ista

falsa est: z oia que descendūt ex ipsa Et q^o falsa circa ea que sunt fidei annexa: seu etiā moib⁹ bonis erro neuz iudicaf. ideo nō in merito oia talia: z viris itelligentib⁹: z si non heretica tñ erronea iudicantur.

¶ Caplm. viij. in quorū datur ad rōnes z auctoritates q^o nitunt pba re q^o talis ptās iurisdictionis sit i me diate a xpo in epis z curatis.

¶ Prima rō que superi⁹ adducebat ad pbādū q^o ptās iurisdictionis eēt in mediate a xpo cōsi stebat in hoc. Qd si pmi habuerūt in mediate ptātem a xpo apli z di scipuli. ergo z successores epi z cu rati. ¶ Dicēdum q^o si z pmi habu erunt talē ptātez in mediate a xpo hoc oportebat z decedat: quia tūc pñs erat: nec oportebat tūc p suuz vicariū fieri. Nunc aut succedētes ab ipso habent in mediate a xpo qc quid a suis vicarijs hēri non pōt ni si per ministeriū. Sed a suis vica rijs hētur in mediate oē illō quod ab eis z per puros hoies dispēsa ri potest: cuiusmodi est iurisdictionis ptās que simplici vbo datur z da ri pōt. Non aut est ita de ptāte or dinis: que dari nō potest: nisi me diante ordinis sacro. ppter eniz so lo vbo facere non pōt epm nec pre sbyterū. ¶ Ad secundam rōnem cum dicitur q^o episcopi z curati as sumuntur ad stat⁹ apostoluzū z di

scipulorum qui sunt stat⁹ regimini⁹
 Dicendū pmo ⁊ curati sic p̄cisse vt
 ip̄e accipit succedunt apostolis ⁊
 discipulis. Sed qz de hoc fiet capi
 tulum per se ad p̄sens dimittatur.
 Sed solū r̄ndeatur ad formā argu
 menti. Et dicendū qz cuz tales ad
 talem statum assumuntur: necessa
 rio assequunt̄ oia illa sine quib⁹ ta
 les status esse non p̄nt. Constat au
 tem qz verus ep̄s ⁊ ver⁹ sacerdos
 esse potest: sine p̄tate iurisdictionis
 explicata: de qua loqmur sicut ha
 bet cōis vsus ecclesie. ¶ Potest
 etiam dici sicut iam dictū est: qz qui
 assumunt̄ ad statum talem: quicqd
 sup̄ nāle in mediate consequūtur a
 xp̄o necessariū ad talem statuz: de
 qb⁹ non est p̄tās iurisdictionis q̄ pos
 sit disp̄sari per agēs naturale. Et
 cuz subiungit̄ qz a quo est p̄tās: ab
 eodem ⁊ p̄tātis cōtinuatio. hoc ne
 cessarium nō est: qn̄ talis res ince
 pta sit p̄ alios sufficiēter cōtinuari
 p̄t. Sicut si se videm⁹ in opere cre
 atiois qz si p̄mo de⁹ p̄duxit res per
 creationē: ⁊ in mediate nō oportet
 qz nūc sicut fiat. ⁊ cōtinetur ⁊ speci
 aliter ad illa que sufficiēter p̄du
 ci possunt p̄ ppagatiōem. ¶ Exē
 plum aut̄ qz adducitur de sūmo p̄
 tifice ad p̄positum nō valet. Quia
 ip̄e solus cū assumitur ad talem sta
 tum assequitur in mediate a xp̄o ta
 lem p̄tatem iurisdictionis sicut su
 peri⁹ vsus est: quia nec alium su

piorē recognōscita quo posset talē
 auctoritatez consequi. ¶ Ad ali
 ud cum dicebatur christus edifi
 cavit ecclesiam. ergo ip̄e dedit po
 testatem: dicendum qz verum est
 multa tamen dimisit christus exer
 cenda ⁊ ordinanda per successores
 suos que ip̄e non ordinavit secun
 dum quod temporum cōgruentia
 exposcebat. Sic enim respondet
 Augustin⁹ in ep̄istola ad comitez
 bonifacium obiectioni heretico
 rum dicentium: quod ecclesia non
 debet inuocare auxilium cōtra ali
 quos: quia apostoli hoc non fece
 runt: quod i ecclesia sancta qz a spi
 ritu sancto dirigitur diuersis tem
 porib⁹ diuersa congruit agere. Sic
 etiam ⁊ nunc videmus qz ep̄iscopi
 hodie multis apparatibus ⁊ insi
 gnijs vtuntur: quib⁹ non vtēban
 tur apostoli: nec propter hoc tamē
 iudicandi sunt male agere dummo
 do in talibus ordinate se habeant
 in actu: ⁊ etiam in affectu. Et cum
 dicit̄ glo. qz hanc potestatem iudi
 ciam ⁊ c. dicendū qz verum est
 sz diuersimode. Quia apostoli eā
 receperunt in mediate a christo. sz
 alij recipiunt eam a suo vicario: vt
 talis potestas includere potest a
 ctualem iurisdictionem. Si enim si
 cut precise auctoritas deberet in
 telligi: quilibet reciperet auctori
 tatem petri. ¶ Ad aliud cū dici
 tur nulluz agens creatū facit s̄bm̄i

in excōicatiōe ⁊ aliarū penarū i sli-
 ctione indulgētis ⁊ q̄cūq; relaxati
 one: in p̄ceptis ⁊ et̄ in q̄cūq; p̄stitu-
 tione seu obseruatiōe. Q̄s oia p̄su-
 mate ⁊ cōplete: solū cōpetunt ⁊ cō-
 petere p̄nt sūmo pontifici. q̄ et̄ oia
 p̄nter sub pt̄ate clauū intelligi p̄nt
 vñ cirillus in lib. thauroz de pt̄a-
 te ipsius pastores loquēs ait. Ipsi⁹
 solius est resp̄dēdere: corrigere: sta-
 tuere: ⁊ disponere: solū ⁊ loco ei⁹
 ligare: q̄ ip̄m edificauit ⁊ nulli alij:
 q̄ suū ē plēnū: s; ip̄i soli d̄dit cui oēs
 iure d̄no cap̄iclināt ⁊ p̄mates mū-
 di tanq̄ ip̄i d̄no iesu obediunt.

Cap̄lm. x. in quo agit de succes-
 sione p̄sonaz ecclesiasticaz ex qua
 plura clarius apparebūt que in p̄-
 missis posita sunt.

Ista distinctiōez trimē-
 brez sup̄ius dictā de sa-
 cerdotio p̄ueniēter acci-
 pi p̄t successiō p̄sonaz: ecclesiastica
 rū. Et q̄ in maximo sacerdotio q̄lz
 summ⁹ pontifex sit successor xp̄i: et
 vicarius iesu xp̄i ap̄d rōne vtētes
 nulla dubitatio v; cōsurgē: vt ei cō-
 grue dici possit illd̄ qd̄ scribit iesus
 xv. tu es de⁹ aascōditus: q̄ exp̄ssas
 vices t; in terris dei absconditi: ⁊
 dei humanati. vñ papa d̄r q̄n̄i p̄f
 patrū: vel pastoz pastoz. Dicitur
 etiā singulr aplicus: q̄ vertici ap̄lo-
 rum succedit ⁊ toti ecclesie p̄cedit
 sedet q̄ aplica nūcupaf. Dicit̄ eti-
 am pater sanctissim⁹: q; sancti scōz

vices gerit. Nam ⁊ si p̄sona possit
 esse nō sancta semp̄t̄n̄ sc̄issimus ap-
 pellabit rōne status quā t;: a quo
 ois sanctitas in ecclesia deriuatur
 Vnde Crisostomus sup̄ illud act.
 Surgens petrus i medio t̄c. dicit
 de beato petro q̄ intelligi etiā p̄t
 de quolibz ei⁹ successore caput san-
 ctissimū b̄ti aplici chori. Lamerari-
 us ⁊ portarius ipsius xp̄i ⁊ ei⁹. the-
 sauroz: ad quē xp̄m q̄ ingredi cupi-
 unt. ut ipse diffiniuit. Ego sum ho-
 stium iurantib⁹ ad p̄em ingredi
 nō p̄nt: nisi petrus ap̄iat. **C** Scōz
 aut̄ sacerdotiū q̄ sup̄ius dicebatur
 sacerdotiū magnus inchoauit in s̄a-
 ctis aplis q; ip̄s primo d̄ate sunt
 clauēs vt sup̄a visum fuit. vñ pau-
 lus ap̄ls de seipso ⁊ alijs loquens
 ait. Mos p̄mitias sp̄s b̄ntes glo-
 i. sp̄m sanctū b̄ntes ⁊ tpe pus ⁊ ce-
 teris babūdantius. Ipsi eni fuerūt
 p̄mi fundatores ecclie q; doctrinis
 ⁊ exēplis: ⁊ etiā effusione sanguinis
 plantauerūt. pp̄ qd̄ p̄ueniēter sc̄a
 ecclesia aplica nūcupaf. lz p̄ncipa-
 liter a sūmo xp̄o quē sūmus ⁊ ver⁹
 ap̄ls. Nam ⁊ ap̄ls interpretatur mis-
 sus. Ip̄se de ip̄so dicit in Jo. Sicut
 misit me p̄r ⁊ ego mitto vos. Ipsi at̄
 sancti apli p̄ xp̄m in mediate nō so-
 lum p̄secuti sunt sacerdotiū maius
 vt sup̄ dictū est: sed etiā p̄secuti sūt
 principatū ⁊ p̄lationem iuxta illd̄
 ps. Cōstitues eos p̄ncipes sup̄ oēs
 terrā ⁊ nimis honorati s̄ amici tui

deus: nimis pfortatus est pncipat^o
 eoz. Sup quo vbo dicit glo. qz fa/
 cti pduces z pastores ecclie. Suc/
 cessores ergo aploz sunt sacerdo/
 tes maiores vel p'iarche: p'mates
 archiepi z epi. Nec ppositu variat
 si taliu dignitatu distinctio tēpore
 aploz non fuerit: nec etiam noia di/
 gnitatu: qz nō oportebat tūc in ec/
 clesia pmitiua tantā varietatem di/
 gnitatu existere: quātam pnter fie/
 ri oportuit spē. i. directioē z magi/
 sterio ecclesia augmētata z dilata/
 ta: vt sicut vna cōitas excedit aliā
 z cōitas puincie cōitatē ciuitatis: z cōi/
 tas totius mūdi cōitatē regni. Sic
 z vna potestas s'm quādam ordinē
 excedit aliā z includit: vt sit ordo i
 ptatibus: s'm q' est ordo in reb^o. Mi/
 hilomin^o tñ lz nō oportebat dare tā
 tam diuersitatē z varietatē in cāis
 quātam dam^o in effectib^o: nec in pn/
 cipijs qstā dam^o in hijs que ex pn/
 cipijs descendūt. vniuersalez tamē
 eccliam s'm totū suū ambituz in ta/
 li successione ordinare debem^o: qa
 vna est ecclesia veterz z moderno
 rum. Vnde glo. sup illo verbo ad
 hebreos. xij. accessistis ad ecclesiā
 pmitiuoz. i. aploz qui p'imi credi/
 derūt: z quoz fidei alij adiuncti sūt
 z succedunt. Et ideo qcuqz adim/
 cti sunt fidei seu administratiōi eo/
 rum que sunt fidei. modo debito z
 ordinato ponēdi sūt in numero suc

cessorum. oēs ergo sacerdotes ma/
 iores ponēdi sunt successores aplo/
 rum. Et vlr omnes pncipēs z p/
 lati ecclesie: qui etiā sacerdotes nō
 sunt: qz lz tales non succedāt eis in
 tali ptate ordinis que respicit cor/
 pus xpi. veruz succedunt tñ eis in
 ptate iurisdictionis in spūalib^o que
 respicit corp^o xpi mysticū: q' pōt di/
 ci nobilior qz illa z supior. Vñ z ar/
 chidiacon^o pp iurisdictionē ē supra
 archiepiscopuz z cardinalis: vyacon^o
 supra epm nō cardinalē: qz aliq' mō
 ptatē iurisdictionis nobiliori mō bz
 tanqz ppigor xpi vicario z dño p'ci/
 cipali. Nec obstare v' si dicatur q'
 ptas sacēdotalis sit nobilior ex eo
 q' recipit corp^o xpi verū. qm supra
 ipm nō bz iudiciariā ptatez: s'z solū
 cuiusdā ministerij in platiōe vboz
 quoz virtute fit bñ dicta trāsustā/
 tatio vel etiam posset dici q' licet
 quātum ad aliū z s'm quid ptas or/
 dinis sit nobilior qz ptas tñ iurisdic/
 tiōis in spūalibus per quē aliquis
 fit iudex supra corpus xpi mysticū
 simpliciter nobilior ē. Sic ergo v'
 dicēdū q' nō solū sacerdotes maio/
 res: s'z et diaconi cardinales q' sunt
 principes z plati ecclie sint succes/
 sores aploz: qz lz non succedant in
 tali ordine: succedūt tamē in princi/
 patu z platiōe. Nō eni videt q' grue/
 dictū q' diaconi cardinales q' nō sūt
 epi z non succedant aplis: cum ta/
 le collegium cardinaliū specialis

sime representet collegiuz apolorum:
vt sumus pontifex sit, inter eos: qñ
xps iter aplos: qz vicarius magni
apli xpi: ppter qd̄ z aplicus noiaf.
C In numero etiã taliũ succeden
tiũ cõuenienter poni possunt omēs
abbates z pores qui verã p̄siden
tiam hēnt cuiuscũqz status z cõdi
tionis existant. dũmodo v̄o prela
ti dici possint: qui etiã in tantũ defi
cient a talisuccessione: inquãtuz, de
ficient a vera p̄latione: vt taliũ p̄
scidentie quãtũ ad aliquas reli
giones: aliquãdo magis dicantur
q̄dam obedientie q̄z vere p̄lationes
Quod quõ z in quibus contingat
magis declarare nõ ptinet ad pre
sentez tractatũ. **C** Sed vltimo di
cendum ē de. lxxij. discipulis: qui a
xpo designati sũt in adiutorũ apo
stolorum z in fauore z in utilitatez
pleb. iuxta illd̄ Luc. x. post hoc at̄
designauit dñs: z alios. lxxij. z mi
sit eos binos ante faciem suã: qui
bus succedunt oēs sacerdotes seu
minores p̄byteri qui etiãz supius
magni sacerdotes dicebant in cõ
paratione ad sacerdotes legis na
ture z legis mosaice. Sub quo eti
am sacerdotio cõprehēdi v̄z ois ec
clesiastic⁹ ordo q̄ ad talē sacerdoti
um ordinat: z per p̄ns oēs sic ordi
nati ad talē ministeriũ: qz qlz ordo
vel ē sacerdotalis vel h̄z attributi
onem ad ip̄z cuius grã ē z ei subser
uit sicut ars inferior supiori. Ad. n.

lxxij. discipulis succedunt solũ sa
cerdotes curati: vt q̄dez vident̄ di
cere vel v̄r oēs p̄sbũ z omnes cle
rici q̄ curã aiarũ hēre p̄nt z hēnt dũ
modo veri prelati nõ sint sicut po
nunt aliq̄ z magni: dicendũ ē decu
ratis z archidiaç. illi q̄ solũ h̄nt ali
quas subministratiões sub ep̄is: q̄
pprie loq̄ndo p̄lati nõ sunt: qz ma
gis se h̄nt ad ep̄os sicut baluii z p̄
positi se hēnt ad regez quã se hēant
sicut p̄lati ad p̄latos supiores. z pp̄
xxi. q. i. d̄z oib⁹ p̄sbũs z diaconib⁹
vt nihil absqz p̄pi ep̄i licētia agãt.
z q̄sic v̄r oēs tales p̄sbũ succedãt
lxxij. discipulis sci z glo. cõiter di
cunt nullã vel paucã mentionē fa
ciētes de curatis: qz nec curati aliq̄
fuēnt tpe xpi: nec ēt forte tpe aploz
vñ glo. sunt illd̄. Qd̄cũqz ligauer̄
zẽ. h̄ soluedi atqz ligãdi p̄tãs q̄zuis
soli petro: videat̄ data a dño. tñ ēt
ceteris aplis datur: z ita nũc ep̄is:
ac ēt p̄sbũs vniuerse ecclie. Et scũs
cirillus exponēs illud. Post h̄ aut̄
designauit zẽ. sicut. xij. aplos for
mam p̄sb̄ioz. i. formãz sc̄di ordinis
dixisse. Sicut ēt z oēs sancti z expo
sitores de tali successione loquētes
semp̄ circũloquũtur eam p̄ p̄sbros
minores siue p̄ p̄sbros sc̄di ordinis
in q̄ satis sufficienter inuif: q̄ talez
successionem non debem⁹ p̄cise ad
curatos aplicare sicut aliq̄ faciunt.

C De p̄mo tractatu deã sufficiãt.

Quod si dicitur de potestate ecclesiastica in cōi: restat i h̄ sc̄do tractatu aliqua dicere de potestate xpi vicarij seu summi pōtificis magis in speciali.

Caplm. i. in quo dicitur qd sicut vna est ecclesia: ita vnus est xpi vicarius q i vniuersaliter ecclesie p̄est.

Caplm. ij. in quo ostendit q talis xpi vicarius vliis pontifex ē: nō solum rōne orbis. sed etiā rōe vrbis.

Caplm. iij. in quo ostenditur q potestas spūalis cuius apicē in vli ecclesia t̄z summ⁹ pontifex p̄cepit potestatem tpalem: nō solum dignitate: sed et tpe ⁊ causalitate.

Caplm. iij. in quo in cōi ostendit q summi pontificis potestas se extendit ad spūalia ⁊ tpalia.

Caplm. v. in quo spāliter pbatur q summus pontifex plenaz potestatem h̄z in spūalibus.

Caplm. vi. in quo ostenditur qd summus pontifex etiā in tpalibus h̄z plenitudinem potestatis.

Caplm. vij. in quo adducuntur aliqua motiua nitentium pbare qd summ⁹ pontifex plenā potestatem non h̄z in temporalibus.

Caplm. viij. in quo solunt rōnes ⁊ motiua intentiū pbare qd summus pontifex in tpalibus nō h̄z plenitudinem potestatis.

Caplm. ix. in quo spāliter ostenditur qd ghibet rex seu p̄nceps tēpo-

ralis cuiuscūq; status ⁊ cōditionis existat nō solū in spūalibus: sed etiam in tpalibus subditus est: ⁊ esse debet summo pontifici.

Caplm. x. ⁊ vltimū in quo ponitur epistola cōstantini directa vniuersali ecclesie ex qua plura euidēdentiora fiēter q̄ in alijs capitulis dicta sunt.

Caplm. i. in quo dicitur q sicut est vna ecclesia: ita est vn⁹ vicarius xpi q vniuersali ecclesie p̄est.

Ecūdm q ait br̄s Dionisi⁹ vltio caplo de di. no. Non est multitudo nō participans vno: s; que

sunt multa ptib⁹ sunt vnum toto: q̄ sunt multa accidentib⁹ sunt vnū subiecto que sunt multa: numero sunt vnum spē: ⁊ q̄ sunt multa spē sunt vnum numero genere: ⁊ q̄ sūt multa processibus sunt vnū principio. Sicut ergo totum vniuersum non dicit vnū per aliquam vnā formam: sicut vnus homo dicit vnus vnitatem suppositi ⁊ vnitatem forme sed dicitur vnum vnitatem ordinis ⁊ vnitatem ipsius principis dei qui totius mundi est finis ⁊ principium: quia sicut omnia producuntur ab eo sicut a principio. ita omnia

reducuntur in ipsum sicut in finem
propter quod bene dixerunt phiso.
q̄ sicut vnus ē princeps: ita ⁊ vn⁹
dicitur principat⁹. Hoc aut̄ multo
magis veritatē h̄z in sancta eccle/
sia: q̄ ⁊ ip̄m nomen insinuat. Nā ec/
clesia conuocatio dī: vt dicit Ysi/
do. i. li. de regimine officiorum. i. di/
uersarū p̄sonarum: in vnū vocatio
¶ Que eccleā p̄rio p̄t dici vna vni/
tate cōfirmitatis: s̄m dona gratiē
q̄bus conformant̄ ecclesie mēbra ⁊
maxie in virtutib⁹ theoloycis. s. in
fide spe ⁊ caritate. Omnia enī ec/
clesie membra: idē credunt: idē spe/
rant: ⁊ idem diligunt: ⁊ circa ea/
dem opa. s. fidei ⁊ caritatis exerci/
tari debēt. Vnde eadē p̄cepta eadē
sacramenta que sunt vasa grē eadē
consilia: ⁊ idem diuin⁹ cultus omi/
bus fidelibus p̄ponuntur propter
q̄d bene scriptū est in Act. q̄ multi/
tudinis credentium erat aīa vna ⁊
cor vnum in deo. Quod nō p̄uenit
dicere de hereticorū conuenticulis
que diuerse sunt diuersa ⁊ cōtraria
oppinatēs ⁊ diuersos ritus: ⁊ sup/
stitutiones hēnt vnde ⁊ heretici dicti
sunt quasi diuisi ⁊ hoc non in meri/
to: q̄ s̄m sanctos ⁊ phos bonuz cō/
tingit vno modo: malū aut̄ multis
modis. Nā signū in vno mō attingi/
tur ⁊ multipliciter deriuat̄ a signo
¶ Potest etiā dici secūdo sancta
ecclesia vna vnitatē ordinis q̄ ha/
bent mēbra eccle inuicem ⁊ respe/
ctu finis. Nam sicut in corpore nāli

diuersa sunt mēbra. Non eundem
actū habētia vnum. tamē est corp⁹
ex eis compactū: ut ponit ap̄ls. j.
ad cor. xij. que q̄dem membra sibi
diuersimode subseruiunt: vt idem
ap̄ls dicit: q̄ non pōt oculus dice/
re manū opa tua: non indigeo aut
iterum caput pedib⁹ non estis mi/
hi necessarij: oculus enim indiget
manū etiā ad ipsum videre: q̄ ni/
si purgaretur a manu: multoties
impediret̄ a visu. Nānus etiā in/
diget oculo ad suum finē. Sic etiā
suo mō arbitrari debemus in cor/
pore xp̄i mystico q̄ est corp⁹ eccle/
sie ⁊ est vnū per gratiam: quia oēs
nos sicut dicit ap̄ls in eodem lib. ⁊
ca. In vno spū vnum corpus. cuius
corporis caput est xp̄s. Et mēbra
in hoc corpore sunt diuersi fideles
hēntes diuersa officia: q̄ s̄m q̄d vi/
cit idem ap̄ls ep̄he. iij. Quosdam
dedit ap̄los: quosdā p̄phas: ⁊ ali/
os euangelistas: alios pastores ⁊
doctores: ad consumationē scōp̄. i.
perfectionem in opus ministerij
edificatōem corporis xp̄i. Que mē/
bra inuicem s̄m q̄ diuersas grati/
as a deo datas se iuuare ⁊ p̄tege/
re debent. Sicut videm⁹ membra
facere in corpe naturali. Quia ocu/
lus qui pollet acumie: visus viget
sibi ⁊ manu. Pes autē q̄ videt po/
tentia gressiua ⁊ deficit in viuendo
seip̄m portat ⁊ alia membra: sicut

⁊ manus purgat pedē ⁊ oculū. Sic
 etiam suo modo est in vnitāte san-
 cte ecclesie. Quia caput est pnceps
 siue prelatus. Unde plati ⁊ princi-
 pes dicti sunt capita pploꝝ. Ocu-
 li possunt dici sapientes siue docto-
 res qui debēt alios illuminare. Ma-
 nu sunt milites siue defensores ec-
 clesie. Pedes possunt pplares si-
 ue simplices ⁊ rudes: qui etiam de-
 bēt sua diuersa officia exercere ad
 vtilitatez corporis mistici ecclesie.
C Est tamē quedā breuis simili-
 tudo ⁊ dissilitudo attendenda inter
 mēbra corporis xp̄i mistici: ⁊ mem-
 bra corporis nālis. Nam silitudo ē
 in hoc: q̄ sicut membro corporis nā-
 salus ⁊ vita esse nō pōt: nisi vere ⁊
 n̄ equoce tñ maneat ī corporis vni-
 tate: q̄ mēbrum aridū: ⁊ si cōiunga-
 tur corpori naturali s̄m cōtinuita-
 tem: nō tamē cōiungitur ei s̄m influ-
 xum vite ⁊ virtutis: sicut etiā ⁊ vni-
 tati corporis mistici ecclesie q̄ plu-
 res cōiuncti sunt cōtinuitate con-
 uersatiōis exterioris: qui tñ a xp̄o
 capite: ⁊ sua ecclesia influxū vite ⁊
 salutis nō recipiunt: q̄ non manēt
 ī radice caritatis ⁊ grat̄ e: ppter q̄
 p̄nter aliq̄ dicti sunt membra eccle-
 sie: nūero ⁊ merito sicut fideles vi-
 uentes sp̄ūaliter in gratia que ē vi-
 ta aīe sicut suo modo: aīa ē vita cor-
 poris. Alij aut̄ sunt membra eccle-
 sie numero tñ: sed nō merito: sicut

iacentes in peccato mortali: hēntē
 fidem informē: que fides ad salutē
 parum proficit nisi per caritatē for-
 metur. Sed alij nec merito: nec eti-
 am numero debēt dici membra ec-
 clesie: sicut pagani ⁊ infideles: qui
 omnino nullam fidem habent.
C Dissimilitudo autem potest at-
 tendi in hoc q̄ omnia mēbra corpo-
 ris naturalis sunt simul s̄m temp̄
 membra autem corporis ecclesie
 non sunt simul secundum tempus
 sed successiue cōtinue generantur:
 quia generatio preterijt: ⁊ genera-
 tio aduenit quousq̄ impleat nūme-
 rus filiorum dei predestinatus in
 ydeis eternis. Sed ad principale
 propositum reddeundo dicatur q̄
 sancta ecclesia est vna: sicut vnum
 corpus ex multis mēbris: ⁊ sic vnū
 totum ex multis partib⁹: que etiā
 oīa membra dicuntur vnū non so-
 lum per istum ordinē q̄ habēt iter
 se: sed etiā per ordinē quē habēt p
 gratia ad vnū finem quē intendūt
 ⁊ ad quem ordinant̄ qui est beati-
 tudo eterna. **C** Potest etiā tertō
 dici sancta ecclesia vna vnitāte ef-
 ficientis ⁊ regulanti: scilicet ipsius
 christi qui eam plantauit ⁊ ordina-
 uit non solum secundum diuinam
 naturam: sed etiam secundum hu-
 manam: secundū quā fact⁹ est via
 omnibus fidelib⁹ tendendi in deū
 qui eam etiā p̄tinue regit ⁊ dirigit

per successores suos. Nam qz suaz
corporalem p̄sentiam subtractur⁹
erata suis fidelib⁹ expediens erat
vt alicui vni p̄mitteret ecclesie vni
uersale regimen: qz ecclesiam rege
ret loco ⁊ vice sui. Hic autem fuit
petrus: ⁊ in petro cōmissum ē regi
men omnib⁹ successoribus: quia ta
lis p̄tās similis ⁊ equalis in succes
soribus continuata est: ⁊ continua
bitur per dei gr̄am vsqz in diem iu
dicij. Qui ego pro te rogauī patrē
dñs: ut non deficiat fides tua
qui perfecte in omnib⁹ exauditura
est pro sui reuerētia: vt s̄m hoc cō
grue v̄bum christi ad vniuersales
ecclesiam. Ego vobiscū sum omni
bus dieb⁹ vsqz ad p̄sumationē secu
li: exponi possit pro successorib⁹ su
is: qz qui per alium facit per seipm
facere videtur. Quilibet enim suc
cessor: licz non sit idem s̄m p̄sonam
pōt tñ dici idem s̄m potentiaz. Et
benedixit vsqz ad cōsumationē se
culi: qz deinceps tales successores
necessarij non erūt. Unde ergo di
ctum ē qz sicut vna ecclesia: ita vn⁹
est ei⁹ pastor: ita qz sicut in vno spe
ciali populo alicuius particularis
ecclesie requiritur vn⁹ episcopus
qui sit illius populi caput: ita in to
to populo xp̄iano requiritur vnus
qz sit totius vniuersalis ecclesie ca
put. Et hoc est ille qui s̄m Ber. pa
ret super terram nō habet: sed oēs
sibi subsunt iure diuino s̄m qz in se

quentibus capitulis magis appa
rebit. vna ergo ē ecclesia ⁊ vn⁹ epi
scopus. vna est sponsa: ⁊ vnus est
sponsus: significata cōuenienter p
tunicam in confutilem que diuisa
non fuit. Ex qua vnitāte ⁊ etiam
ordine debito seruato resultat ipsi
us ecclesie miraculis fortitudo: qz
omnis virtus magis vnita ⁊ ordi
nata fortior est seip̄a dispersa: pro
pter qz in canē dicitur. Fortis ⁊ ter
ribilis: vt castrorū acies ordinata:
ita qz cōtra eam nunq̄ poterūt por
te inferi p̄ualere. vt scribit *Ma
the. xvj.* vt per portas inferi intelli
gantur hereticorū doctrine: s̄m qd
exponit glo. qz hoīes a via verita
tis nituntur se ducere: vt tandē ad
inferos diducantur.

Caplm. ij. in quo ostenditur qz
talis xp̄i vicarius vniuersalis pō
tifex est non solum ratione orbis:
sed etiā ratione vrbis.

Gmultis ante dictis sa
tis patere pōt qz xp̄i vi
carius ⁊ petri successor
totius orbis ē vniuer
salis pontifex. Nam petro vniuer
saliter dictū est a xp̄o sequere me.
Qd̄ itelligēdū est nō solū de genē
martirij: s̄ ēt de successiōe magiste
rij. nā andreas ⁊ p̄les alij secuti sūt
ip̄z i crucifixiōe: s̄z solū i petz sibi s̄
stituit i officio maḡij. vñ glo. expo
nēs h̄ v̄bū dicit. Qd̄ in hoc qz dixit
dñs petro. sequere me: cūctorū fide

liū ipm magr̄m instituit. Sibi etiaꝝ
 spūaliter ē dcm̄: pasce oues meas
 ⁊ pasce agnos meos: nō has oues
 vel illas: nec hos agnos: vel illos
 sꝫ simplr̄ oues ⁊ agnos. ⁊ exponēs
 crisostom⁹ ait. Pasce oues meas
 .i. loco meo p̄posit⁹ ⁊ cap̄ esto fr̄m̄
 ⁊ feruētez amorē q̄ dicebas te h̄re
 in me q̄ aiaꝝ tuā p̄ me poneres: nūc
 vice mei: pone p̄ ouib⁹. qd̄ ego oliz
 q̄ tibi p̄miserā: nūc corā oibus fr̄/
 bus a firmo: vt ⁊ ipsi te in loco mei
 assumentes: ybiqꝫ frarū te ⁊ intuo
 trono sedētes p̄dicēt ⁊ p̄firmāt: q̄te
 nus natiōes p̄ orbē sic me a p̄ie: sic
 ⁊ te vice mei recipient ordine obe
 diētie: ⁊ euāgelij auctoritate. Quā
 tūcunqꝫ ḡ vicarius xp̄i diuersas ec
 clesias mediātib⁹ alijs pastoribus
 regat ⁊ guberner: nihil omin⁹ tñ in
 mediātū regimē sup̄ q̄libet exerce
 re pōt: qz sic alios assumit in pte so
 licitudis q̄ nihil depit de plenu/
 dine ptātis. Qd̄ satis p̄figuratū di
 ci pōt in nauigatiōe discipuloꝝ cupi
 entiū ad xp̄m puenire q̄ appebat in
 litore: qz sciens petr⁹ qz dñs est in
 mare se misit alijs discipulis certis
 ⁊ determinatis nauigijs puenienti
 bus q̄ signū fuisse v̄i virilis ponti
 fici petri q̄ nō nauē vnā: vt ceteri q̄
 qz suā: sed seculū ipm suscepit gu
 bernādū. Mare enī seculū est. per
 naues aut̄ p̄culares ecclie contra
 tes itelligi p̄nt. Ipse ergo solus sū
 mus pontifex d̄ qz v̄r ipse solus

se pontē fecit inf̄ dēū ⁊ vniuersum
 pplm xp̄ianū: p̄pter qd̄ signāter no
 tat Crisostom⁹ q̄ dñs dans clauē
 petro dixit. Quodcunqꝫ ligaueris
 sup̄ terrā erit ligatum ⁊ in celis: vt
 d̄ Math. xvi. Dans aut̄ ptātem
 alijs aplis: nō dixit in celis: sed i ce
 lo vno: vt apparet Math. xviii. ⁊
 hoc p̄tato: qz alij apli nō sunt tan
 te p̄fectionis sicut petr⁹. Et qz pre
 cessor ⁊ successor sunt pares in offi
 cio ⁊ ptāte: lꝫ possint esse dispares
 i vita ⁊ merito: si ptās xp̄i erat vni
 uersalis ⁊ excellebat ptātē alioꝝ
 aploꝝ: qz p̄nceps aploꝝ p̄stitutus
 est: sic ⁊ ptās successorū excedit vi
 rilitate ⁊ dignitate ptātem oīum p̄
 latoꝝ aplis succedentiū. vñ ⁊ ipse
 solus p̄ quādam anthonomasiam
 aplicus d̄ qz ab aplis inchoata: ⁊ v̄
 qz ad mūdi f̄minos v̄bo p̄dictas ex
 rensa: qz in oēm terrā exiuit sonus
 eoz ⁊ in fines orbis terre verba eo
 rum. ¶ Sed ad videndū p̄sequen
 ter q̄ summus pontifex nō solū p̄
 orbem: sꝫ etiā p̄pter v̄bez v̄lis vi
 carius dici debeat: distinguendo ē
 de v̄lī ecclesia. ¶ Quia vno mō
 v̄lis ecclesia dici pōt q̄ p̄stat ex oī/
 bus particularib⁹ ecclesijs fm̄ quē
 modū loqtur Aug. xij. de ciui. dei
 ca. xi. oñdēs q̄ sicut vniuersa mors
 p̄stat ex oīb⁹ mortibus vꝫ ex morte
 corpis cū corp⁹ puat aia: ⁊ ex mor/
 te aie cū a corpore sepata punitur:

et ex morte totius hominis quod dicitur secunda
mors ex qua nulla est posterior. Et
hanc triplicem mortem deus premina-
tus est homini sub uno nomine mortis cum
dixit morte moriemini etc. ¶ Sic
et vniuersalis ecclesia dicitur quod consistat
ex omnibus ecclesijs particularibus acce-
ptis secundum quem modum loquitur apostolus cum
dicit. instantia mea quotidiana so-
licitudo omnium ecclesiarum: et secundum hanc
acceptationem ecclesia romana: non est
vniuersalis ecclesia: sed per vltimas ec-
clesie prima videlicet et principalis: quia
in ea plenitudo potestatis existit. Ad
ceteras autem particulares ecclesias
aliqua pars plenitudinis derivatur
¶ Sed alio modo dicitur vltima eccle-
sia illa que sub se continet vniuersas
ecclesias: et hoc modo romana ec-
clesia est ecclesia vltima: quia sub se con-
tinet alias ecclesias quas habet dirigere
et ordinare. unde et ipsa sola pri-
uilegia singularis dignitatis cete-
ris ecclesijs est prelatata. Ita quod sicut
deus dicitur vltimus dominus: quia vniuersa sub
eo continentur: ita romana ecclesia di-
citur vltima ecclesia: quia continet sub se
ecclesias vniuersas. Et sicut eius
episcopus pater eius est et pastor omnium pa-
storum. Ita romana ecclesia mater
est et caput omnium ecclesiarum. Nec est
illa romana ecclesia: que secundum ciril-
lum in libro taurozum nunquam de aliquo
errore veredictata fuit: sicut alie
quod plures ecclesie sunt stabilita manens
imponit silentium et obcurat ora omnium

hereticorum. Unde ergo dictum est quod
non solum ratione orbis summus ponti-
fex dici debet vniuersalis vicarius.
Quod bene ostendit gelladius pertra-
ctans de pontificatu et morte beatorum
apostolorum petri et pauli. Sancta inquit
mater romana ecclesia nullis synodi-
cibus constituta: ceteris ecclesijs prela-
ta est: sed euangelica voce domini et sal-
uatoris nostri prematum obtinuit dicens
Tu es petrus et super hanc petram edi-
ficabo ecclesiam meam: cui data est so-
cietas beati pauli apostoli. qui non
diuerso: ut heretici garrunt: sed in
vno tempore eodemque die in urbe roma-
na cum petro sub cesare nerone ago-
nicas coronatus est et pariter predictam
ecclesiam romanam christo domino consecra-
uerunt: ac ceteris vrbibus in vniuer-
so mundo sua corporali presentia: ac ve-
nerando triumpho pretrulerunt. Pro-
tanto et romana sedes prior est omni se-
de dignitate. Item antiochena sedes
prior sit tempore. Immo non solum iure
diuino: sed etiam humano quod est expli-
citum et quodam modo declarati-
uum diuini iuris romana ecclesia
caput est omnium ecclesiarum. Talem
enim legem Constantinus imperator qui
tunc tenebat monarchiam impij in
sui conuersione edidit et promulgauit
quod sicut imperator romanus caput erat
totius imperij sicut romanus ponti-
fex caput ab vniuersis episcopis ha-
beretur.

¶ Capitulum. iij. in quo agitur quod pote-

stas spiritualis: cuius apices in vli
ecclesia t3 summ^o pontifex pcedit
ptatem tpalem non solu dignitate
sed etiã tempore ⁊ causalitate.

Quod ptas spūalis fu
erit por tpe ptate tpa,
li appere possit. Dño
in lege nature ante di
luuū in quo tēpore de rege aliquo
nulla sit mentio: nec q̄tum ad nom̄
nec quātuz ad rem. Vnde tamē sit
mentio de re: q̄ est sacerdotiū: qz le
gitur de abel qui fuit i pncipio hu
mani generis qd̄ obtulit dño de p/
mo genitis gregis sui. Post dilu/
uium vero de re: que est sacerdoti
um statiz sit mentio: ante q̄ fiat mē
tio de rege: nec de regno. vñ statiz
cū egressus est noe d̄ archa cū vxo
re ⁊ filiis eius legimur q̄ edifica/
uit noe altare dño: ⁊ tollens de cū
ctis peccorib⁹ ⁊ volucris mun/
di obtulit olocausta sup altare: ⁊
odoratus est dñs odorem suauita
tis. **S**ed regnū videtur incepit
se in nembroth qui post mltas ge/
neratiōes post diluuium descēdit
de stirpe noe. lz ipse vere ⁊ proprie
rex dici non posset: qz eius regnuz
legitimum non fuit: sed magis per
quādam vsurpationē ⁊ inuasionē.
Vnde legitur gene. x. q̄ ipse ince/
pit esse potens in terra: ⁊ q̄ princi/
pium regni ei⁹ fuit in babilone per
inuasionē. vnde dicebat robustus
venator hoīuz coram dño. i. exter/
minator ⁊ oppressor amore domi/
nandi. Quod regna fm Augu. in
lib. de ci. dei propria regna dici nō
debent: sed magis quedam magna
latrocinia. Sed quātum ad diuinā
institutionem attinet: non solum sa
cerdotium precessit regnuz: siue sa
cerdotes reges. Sed etiã potestas
regia spiritualis precessit potesta
tem regiã temporale: vt distingua
mus inter potestatem sacerdoti/
lem: ⁊ potestatem regiã spūalem: si/
cut distingimus suo modo iter po
testatem ordinis ⁊ ptatem iurisdic/
tionis: quia habētes ptatem iudi/
candi seu iurisdictionis in spiritua/
libus non minus pprie dicunt ha
bere potestatem regiam: nec min⁹
proprie dicunt reges q̄ habentes
ptatem in temporalib⁹. Immo tā/
to verius dicunt reges quāto re/
gimen in spiritualib⁹ excellentius
⁊ dignius est quā regimen in tem/
poralibus. **A**aron ergo qui nō
solum sacerdos erat: sed etiã ptā/
tem talem regiã spūalē aliquo mo
do habebat: qz ei⁹ erat iudicare de
q̄busdam spūalib⁹: vel de q̄busdā
que erant figura spūalium sicut di
scernere inter leprā ⁊ leprā: ⁊ iudi
care inter mundū ⁊ imundū: ⁊ alia
huiusmōi multis ānis pcessit saul ē
qui fuit prim⁹ rex israelitarū. Vñ
Ysidorus in lib. de personis eccle
siasticis inuituz sacerdotij. Aaron
fuit quāquā Melchisadech prior

15

minator ⁊ oppressor amore domi/
nandi. Quod regna fm Augu. in
lib. de ci. dei propria regna dici nō
debent: sed magis quedam magna
latrocinia. Sed quātum ad diuinā
institutionem attinet: non solum sa
cerdotium precessit regnuz: siue sa
cerdotes reges. Sed etiã potestas
regia spiritualis precessit potesta
tem regiã temporale: vt distingua
mus inter potestatem sacerdoti/
lem: ⁊ potestatem regiã spūalem: si/
cut distingimus suo modo iter po
testatem ordinis ⁊ ptatem iurisdic/
tionis: quia habētes ptatem iudi/
candi seu iurisdictionis in spiritua/
libus non minus pprie dicunt ha
bere potestatem regiam: nec min⁹
proprie dicunt reges q̄ habentes
ptatem in temporalib⁹. Immo tā/
to verius dicunt reges quāto re/
gimen in spiritualib⁹ excellentius
⁊ dignius est quā regimen in tem/
poralibus. **A**aron ergo qui nō
solum sacerdos erat: sed etiã ptā/
tem talem regiã spūalē aliquo mo
do habebat: qz ei⁹ erat iudicare de
q̄busdam spūalib⁹: vel de q̄busdā
que erant figura spūalium sicut di
scernere inter leprā ⁊ leprā: ⁊ iudi
care inter mundū ⁊ imundū: ⁊ alia
huiusmōi multis ānis pcessit saul ē
qui fuit prim⁹ rex israelitarū. Vñ
Ysidorus in lib. de personis eccle
siasticis inuituz sacerdotij. Aaron
fuit quāquā Melchisadech prior

obtulerit sacrificiū. Etia post hūc
Abraam Ysaac ⁊ Jacob. Sed isti
spontanea volūtate nō sacerdotari/
li auctoritate fecerūt ista. Leteruz
Aaron prim⁹ in lege sacerdotale
nomē accepit primusq; pontificali
stola indutus victimas obtulit iu/
bente dño: ac loquēte ad Moyse
tolle aaron ⁊ filio eius. ¶ In lege
vō euāgelica simul fuit sacerdotiū
cū ptate regia spūali: ⁊ et tpali q̄tū
ad rē. I3 nō q̄tū ad ipst⁹ vsū: q; vsū
ptātis tpalis: nec xp̄us: nec et apl⁹
ex certis cāis exercere voluerūt q̄
infra dicent. ¶ Sed q; ptās spūa/
lis sit por dignitate ptate tpali mul/
tipliciter pbari pōt. ¶ Et primo
rōne obiecti: q; sicut spūs nobilior
ex corpore: ⁊ spūalia nobiliora cor/
poralibus: ita ptās spūalib⁹ digni/
or est ptate tpali. ¶ Hoc etiam p/
bari pōt rōne finis: q; finis ad quē
ordinat ptās temporalis sunt vtu/
tes ⁊ beatitudo q̄ acqri pnt ex pu/
ris naturalib⁹: q; finis ⁊ principal⁹
intentio cuiusq; legislatoris d; esse
ciues bonos facere ⁊ eos ad virtu/
tem inducere. Sed finis ad quē or/
dinat ptās spūalis: sunt uirtutes ⁊
bitudo super nālis ad quā venire
nō possumus ex puris naturalib⁹.
Quanto ergo finis nobilior sine tā
to ptās spūalis nobilior ptate tpa/
li. ppter q; bene dictum est. xcvj.
di. c. duo quippe sunt. Nō taz p̄cio
suis est aurū plūbo: q; regia ptate

ordo sacerdotalis ē altior. Et hūc
duplicem modū positatis siml po/
nit Hugo de sacris lib. ij. parte. ij.
vbi dicit. Qd aut spūalis ptās q̄/
tum ad diuinas institutiōes p̄tinet
sic prior tpe ⁊ maior terrena digni/
tate in illo antiquo veteris testm̄
p̄positio aperte declarat. vbi pmū
a deo sacerdotiū institutū est. Do/
stea nō sacerdotiū iubente deo re/
galis ptās est ordinata. ¶ Sed q;
tertio ptās spūalis sit por ptate tē/
porali causalitate pbari pōt: q; ab
illa dependet sicut a cā efficiente:
⁊ sic a cā finali: ⁊ aliquo modo sicut
cā formali. ¶ Primū apparet q;
si ptās tpalis d; esse iusta ⁊ legiti/
ma: vel est cōiuncta spūali in eadē
p̄sona: vel est instituta cōpletive:
⁊ approbatiue p̄ ptatem spūalem:
vñ ptās que tpalis est apud infide/
les legitima nō d; q; per spūalem
ptatem nō est ratificata ⁊ approba/
ta. Sicut etiā ⁊ ipsoꝝ m̄rimonium
I3 sit aliquotr verū: nō tñ dicit per/
fectū ⁊ ratū: q; indiget ratificatiōe
⁊ approbatiōe per spūalem ptatez
Et hoc est qd dicit Hugo d̄ sancto
victore: spūalis ptās terrenā ptā/
tem instituere h; vt sit: ⁊ iudicare
si bona nō sit. ¶ Dependet etiam
ptās tpalis a ptate spiritali sicut
a cā finali: q; cū finis tpalis ptātis
sit nālis felicitas: ordiari debet ad
finem ptātis spūalis q̄ est felicitas
sup nālis. Et iō potestas tpalis est

pppter spūalem sicut pppter suū finē
 Sicut enī videm⁹ in artibus q̄ mi-
 litaris ē finis frenefacti ē pro tātō
 q̄ finis firnefactiue ordinat⁹ ad fi-
 nem militaris. Si ergo ⁊ in ppositō
 ptās spūalis finis est ptātis tpa-
 lis: q̄ sicut finis ad finez sic ptās a
 ptāte ordinat⁹. ¶ Dependet etiā
 tertio ptās tpalis a ptāte spūali ali
 quo modo sicut a cā formali q̄ per
 ipsaz efficit⁹ ⁊ formatur: vt sicut lux
 dī forma coloris: q̄ color non pōt
 mouere visum nec suū actū exerce-
 re sine luce exteriori: ⁊ caritas etiā
 dicitur forma aliarū virtutū: nō q̄
 sic forma inherētis: sed q̄ alie vtu-
 tes sine ea debitū ⁊ meritorū actū
 exercere non pñt. Sicut et nec tpa-
 lis ptās debite legitime suū acrum
 exercere pōt: nisi pūs sit formata ⁊
 ratificata p spūalem ptātez. Et hic
 est q̄ in signum approbatiōis ⁊ ra-
 tificatiōis reges a pontificib⁹ i vn-
 gunf. Vnde ergo dictū est q̄ spūa-
 lis ptās non solum tpe ⁊ dignitate
 sed etiā causalitate precedit tēpo-
 ralem potestatem.

¶ Capl'm. iiii. in quo in cōi oñdif
 q̄ ptās summi pontificis se exten-
 dit ad spūalia ⁊ tpalia.

¶ In quodaz vli videat⁹
 tur quō ptās sumi pon-
 tificis se extēdat ad spi-
 ritualia ⁊ tpalia pmit-
 tenda est pmo distinctio istarū du-
 arum ptātum. Quā distinctioez

aliqu sumūt ex dupla ppositione. s.
 clericorū ⁊ laycorum. Nam multitu-
 do vt dicunt: sine vniuersitas xp̄ia
 norum hz duo latera. latus dextrū
 q̄ est clericorū: ⁊ latus sinistrū q̄ ē
 laycorū. ¶ Primū lat⁹ hz respicē ptās
 spūalis q̄ dirigē hz i q̄ hijs p̄tinent
 ad spūalem vitā. Sed sinistrū lat⁹
 q̄ est laycorū respicere hz ptās tē-
 poralis q̄ habet in terrenis ⁊ tēpo-
 ralibus dirigere ⁊ illa ministrare
 ptās ergo spūalis p̄tinet clericis ⁊ tē-
 poralis laycis. ¶ Sed hoc nō vi-
 detur vsqz quaqz sufficienter dictū
 q̄ licet clerici quodā spūali modo
 sint sub spūali ptāte eo q̄ ad ipsam
 p̄tinet ordinare ⁊ determinare ea q̄
 spirituali vite cōueniunt: layci ta-
 men etiā spirituali potestati debēt
 esse subiecti ⁊ maxime in cāis spūa-
 libus q̄ sunt potiores tēporalibus
 Nam eo ipso q̄ potestas tēporalis
 p̄reexistit in spūali: sicut virtus in
 ferioz in superioz: vt infra mag⁹ vī
 debetur. Quicūqz sunt sub potesta-
 te tēporali. sunt etiā ⁊ sub spūali
 licet nō ecōuerso. Nam sub spūali
 sunt tam clerici q̄ layci. licz clerici
 spiritualius: q̄ spūalr electi sunt in
 sortem dñi. Sub tpalitā solum sūt
 layci: nec hij sub sūt ptāti tpalī quē
 admōz ad oia: q̄ i spūalib⁹ si subie-
 cti ⁊ ponti spirituali: nec etiā omia
 tempora sunt sub ptāte tēporali:
 q̄ non ecclesiastica beneficia: nec
 etiā illa oia que ecclesijs quocūqz

modo debito acquisita sūt. **C** Et ideo cōuenientius accipit harū duarū potestātū distinctio ex dupla vita. s. spirituali et tēporali. Nam ad potestātē spūalem pertinent ea q̄ spirituali vite. attribuunt. Ad tēporalem autē illa que ad terrenā vitam pertinent. Dicit autē vita spiritualis qua aīa uiuit ex deo p̄ gratiā. Sed tēporalis qua anima uiuit ex corpore: q̄ sic anima est vita corporis: ita deus ē vita anime. Non tamē talis distinctio sic precise est accipienda qn potestas spiritualis respiciat tēporalia. et etiā potestas tēporalis aliquo mō spūalia q̄ sic potestas spūalis respicit oīa temporalia s̄m directiōis et imperium: ut cōsequēter magis uidebitur sic tēporalis ptās que est intra ecclesiam ministrat tēporalia et ordinat illa seu ordinare debet ad finem spiritualis vite. Abusor enī tēporaliū dici d̄z qui illā nō ordinat ad vitā spiritualem. Nam sicut cognitio. sensibiliū deseruit cognitioni intelligibiliū et ordinatur ad eam ita vsus tēporaliū deseruire debet vite spūali et ordinari ad illā. Et iā pro tanto ut magis dicūt regibus adhibetur vnctio que spiritualitatem designat: et iniungunt̄ i brachijs ad significandū q̄ eorū ministerium ad finē spiritualis vite principaliter ordinari debet. Non tamē per hoc talis potestas dicere

spiritualis: q̄ denominatio debet fieri a sine proximo quē intendunt. Sicut etiā effect⁹ nō denominatur a causa remota: sed a prima nisi acciperemus spūale: put precise diuiditur contra tēporale: q̄ sic finis talis potestatis spūalis dici possz cū ipsius officium non solū sit gubernare quantum ad corpora et q̄tum ad res exteriores que vite corporali deseruiunt. Sed specialius sit inducere populum subiectū ad uirtutes et ad opera uirtuosa q̄ deseruire possunt beatitudini illi que in p̄senti vita naturaliter acquiri potest. Que opera pro tanto spirituali dici possunt: q̄ ad animā pertinent que spiritualis est. Sed accipiēdo spirituale illd̄ qd̄ pertinet ad animam nō s̄m sua naturalia: s̄ per gratiam et alia bona que respiciunt beatitudinē super nālem: sic secularis potestas non dicit̄ spiritualis: sed contra ipsam diuiditur. Ipsa enim scōm huiusmodi intendit et intendere d̄z beatitudinē ad quam perueniri potest per principia naturaliter indita: sed potestas spiritualis intendit beatitudinem super naturalem: que parata est homini ex diuina p̄uidentia. Quia tamē iste due beatitudines: ita se habent q̄ vna ordinatur ad aliam sicut finis secundarius ad finem principalem: necessario oportet q̄ potestas illa que intendit si

nem secundarij obediat ⁊ obsequatur illi que intendit finem pncipalem: quia sicut finis sub fine: ita potestas sub potestate: ⁊ p consequens omnia que subduntur sub potestate temporali erunt sub imperio potestatis spiritualis: put talia temporalia ad spiritualia ordinant ⁊ ordinari debent. Ille ergo qui habet plenum dominium in corpore mistico ecclesie cuiusmodi est summus pontifex: ⁊ licet in mediate respiciat spiritualia, tamen quia omnia temporalia ad spiritualia ordinantur: habebit etiam dominium in temporalibus: quia ea que sunt ad finem debent sumere mensuram ⁊ necessitatem ex ipso fine ex hoc est quod dicit beatus Bernardus ad coram imperatorem, Legi quippe: omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: ⁊ qui potestati resistit: dei ordinationi resistit. Quam sententiam cupio vos ⁊ omnibus modis moueo vos custodire ⁊ in exhibenda reuerentia summe ⁊ apostolice sedi: ⁊ beati petri successor: sicut ipsas vobis vultis ab uniuerso seruari imperio. Et glo. sup illud psalmis. Et nunc reges intelligite erudimini qui iudicatis terram. dicit qd christus hic loquitur ad reges terre dicens. Et nunc me constituto rege sicut predixi. Ego autem constitutus sum ab eo rex. Nos reges qd iudicatis terram ne co-

tristemini: sed intelligite ⁊ erudimini. expedit. n. vobis vt sub illo scitis a qd intellectus ⁊ eruditio. Et expedit vt temere non deuiamini sic illi qd noli putant se esse subiectos ⁊ domino oium seruiatis. i. xpo. Et si. xpo qd ⁊ eius vicario quem sui loco prefecit ecclesie. Et si reges ei obedire debent quare hij omnis qui qualitercunque subsunt regibus. Et vt sit ad vnum dicere omnes reges ⁊ pontifices cuiuscunque status pre eminentie existat eius imperio subduntur: quia omnis potestas ⁊ in pontificibus: ⁊ in principibus secularibus deriuatur a potestate christi vicarij. In pontificibus qui dem secundum eandem rationem ⁊ secundum eundem agendi modum. licet non secundum pulchritudinem: quia non assumuntur ad plenitudinem potestatis: sed ad partem sollicitudinis. Sed in principibus secularibus talis potestas deriuatur magis deficienter: quia in eis solum est potestas sup temporalibus: ⁊ est in eis sicut aliam rationem ⁊ aliu agendi modum quam in pontifice: vt in sequentis capitulis magis videbitur. Ad presens autem solum sit vniuersaliter dictus: quod potestas summi pontificis se extendit ad spiritualia ⁊ temporalia. Que absolute intelligitur sic fuisse concessa cum dictum fuit Petro. Dasce oues

meas. Et hec ptās lz vna possit sa-
tis cōuenienter dici in xpi vicario
qz cōiter que distingunt in inferio-
ribus vnica inueniunt in supiorib?
vñ duplex potestas per respicm̄
ad actus diuersos. Nam put exer-
cet act⁹ spūales z administrat spi-
ritualia vñ ptās spūalis. put autez
impat cōsultat z dirigit in tpalibus
vñ tēporalis. Que duplex ptās p-
figurata dici potest per duo lumia-
ria magna. s. solē z lunam q̄ posuit
deus in firmamēto celi. i. in vniuer-
sali ecclesia: vt per luminare mai⁹
q̄ p̄est dieb⁹. i. in spūalib⁹ intelli-
gatur ptās spūalis. Sed per lumi-
nare min⁹ q̄ p̄est noctib⁹. i. in tpali-
bus intelligaz ptātem tēporalē: qz
luna recipit claritatē z sole z ab ip-
so illuminat z p̄ficitur: ita ptās tē-
poralis formaz z p̄ficitur p spūales
qz nulla ptās secularis vera z pfe-
cta est: nisi ratificetur z probet per
spūales. vnde Hugo de sacris xpi
ane parte. ij. cap. iij. Spūalis ptās
terrenam ptātem instituire habz z
formare: z etiā iudicare si bona nō
fuerit. Qd̄ bñ p̄figuratū dici p̄t in
populo isrlitico qui figura erat po-
puli xpiani in quo electionez sūmi
principis z regis nō cōmiser deus
pp̄lo sed sibi reseruauit. vnde in d̄
utro. scribit. Cum constitues regē
quē dñs deus tuus elegerit. Hec
sūt dei ordinatio in illo p̄mo decla-
rabatur per p̄phas aut sacerdotel

a quib⁹ in yngebant aliqui regēs
Quare z in nouo testō hic propor-
tionaliter fieri hz p̄ sacerdotes spi-
ritualē ptātem bēntes. ¶ Est etiā
z hec duplex potestas significata
per duos gladios: de quib⁹ scribi-
tur Luc. xxij. vt per gladium extra-
crum intelligat spūalis quē sūmus
pontifex vñ habere ad vsū: sed p
gladium q̄ in vagina remāsit intel-
ligat ptās in tēporalib⁹ quaz hz ad
nutum. Nec per hoc min⁹ perfecte
hz talem gladiū materialē quē hēt
ptās secularis: quia nobilius ē ha-
bere aliqd̄ ad nutum q̄ ad vsū: si
cut nobilius est hēre aliqd̄ virtua-
liter q̄ habere illd̄ formaliter. So-
lum enim ad in vnitionē quē fecit
ptās spūalis monstrando volūta-
tem suam: qz in vnitio actū volun-
tatis dicit z suadendo armoz assū-
ptionem contra maleficos princi-
pi seculari cui materialis gladius
cōmissus est exponēdo etiam diui-
nā legem in qua precipitur malefi-
cos non patieris viuere debet p̄-
ceps secularis arma sumere z gla-
dio materiali vti. Et hoc est quod
dicit Ber. iij. lib. de cōsideratione
loquēs ad Eugenium papam. qui
tu denuo vsurpare gladium tem-
ptas quem semel visus es repone-
re in vaginam. tuus ergo est z ipse
euaginandus. Alioqn̄ si nullo mo-
do ad te pertineret: z id̄ dicentib⁹
ap̄lis ecce gladij duo h̄ nō r̄d̄isset:

dn̄s satis ē: sed nimis vterq; ergo ē ecclesie ⁊ spūalis. s. gladius ⁊ materialis. sed his quidem ꝑ ecclesia ille vero. ⁊ ab ecclesia exercendus Ille sacerdotis his militis manu: sed sane ad nutum sacerdotis ⁊ ad iussum impatoris.

C La plm. v. in quo spāliter pbat̄ur q̄ summus pontifex plenaz ptātem h̄z in spūalibus.

N licet alij q̄cunq; prelati ecclesie possint dici capita suozū aposto lozū summ̄ tamē pon tifer caput vniuersale est quodam spiritali modo ⁊ ipoz ⁊ totius ec clesie: ⁊ ideo dictus ē pater patruz ⁊ pastor pastoꝝ. Et sicut videmus in corpore naturali qd̄ caput dupli cem influxum h̄z respectu mēbrozū vnus quidē influxus ē interior ꝑut a capite driuatur uis motiua ⁊ sen sitiua ad alia mēbra alius autē ē ex terior s̄m quādam interiorē guber nationē ꝑut homo ꝑ visum ⁊ alios sensus qui sunt in capite dirigitur in exterioribus operationib⁹. Sic dicere possumus de capite mistico vniuersalis ecclesie: q̄ ipm̄ quodā singulari modo spūaliter oīa mem bra ecclesie interius dirigere habz expiando a culpa ⁊ sanctificando ꝑ gratiam: ⁊ etiā quodā modo ex terius in relatione penaruz: ⁊ in obligatiōe sentētie. Nam expiare a culpa quod fieri h̄z ꝑ clauēs eccle-

sie spūaliter cōpetit successori bea ti petri cui ptās clauium singulari ter data est: vt ꝑ euz ad alios de triuetur ⁊ in ipō date sunt vniuer sali ecclesie ⁊ nulli possit in esse sa lus: nisi talibus clauib⁹ se subiciat q̄ s̄m sui plenitudinem solum sunt apud successorē petri summū pon tificem. **U**nde glo. super illo ver bo. Quodcūq; ligaueris super ter ram ⁊c. dicit. Ideo petrus spūali ter clauēs regni celozū ⁊ ꝑncipatū iudicarie ptātis accepit: vt omnes intelligant credentes ꝑ orbeꝝ qd̄ quicunq; ab vnitate fidei: vel soci etatis illius quolibet mō semper ipos segregant: tales nec auinculis peccatozū absolui: nec ianuam pos sunt regni celestis igredi. Si ergo sibi competit ꝑncipaliter ab omni culpa purgare: quia sicut eius po testas se extēdit ad omnia loca ad omnem gregē: sic se extendit ad ex piationem cuiuslibz criminis: quia solius eius est vti clauē quam ha bet inquālibet ⁊ super quolibz cri mine. **U**nde soli petro querenti a christo. Si peccauerit in me frater meus dimittaz ei vsq; septies. **R**esponsum fuit: non dico tibi vsq; se pties: sed vsq; septuagies septies. **Q**uod verbum aliqui ⁊ magistri exponentes dicunt. Septenarius numerus est numer⁹ vniuersitatis ⁊ in seipum multipliciter significa re pōt vniuersozum vniuersa pec-

cara: quia solus petrus et per con-
sequens solus eius successor potest:
non solum omnia: sed omnium crimi-
na relaxare. Sanctificare etiam per
gratiam: ministerialiter ad ipsum
pertinet: quia status eius fundamē-
tum est et principium totius sanctifi-
cationis. et ab eo idem status omnis
sanctificatio in ecclesia deriuatur.
Ubi enim dare magis et minus est
dare ibi. vnum maxime tale quod est
causa alij: vt sint talia. licet enim
alij rectores ecclesie qui succedunt
alij apostolis christi vicarij: di-
cantur iuxta illud quod in prefati-
one dicitur quos operis tui vica-
rios eidem scilicet gregi contulisti
preesse pastores vnum tamen est prin-
cipalis vicarius qui principaliter
christi vices gerit in terris a quo om-
nis sanctificatio radicaliter et mi-
nistraliter vniuersali ecclesia pro-
uenit. Quod prefiguratus dici po-
test in veteri lege in eo quod David
xxiiiij. summes sacerdotes instituit
quibus tamen vnum prefecit. per quod
bene dicit Bernardus quod sunt qui-
dem et alij celi iamitores et gregum
pastores. Habent enim alij assigna-
tos greges et singuli singulos. Sed
huic vni sunt vniuersi crediti: nec
tantummodo ouium sed et pastorum.
¶ Habet etiam istud caput misti-
cum super vniuerso grege speciali-
ter dirigere ad modum capitis natu-
ralis: speciali quodam modo dire-

ctione exteriori: vt in obligatione
sententie et relaxatione penarum.
Nam ipse potest tam forti vinculo
alios excommunicare et ligare et pri-
uare comunione ecclesie: vt a nullo
alio cuiuscumque status et conditionis
existat ab hoc absolui possit nisi in
mortis articulo. Idem qui per quam-
dam excellentiam potest homines
tradere sathane: vt extunc ab eo ve-
rari possit et spiritualiter et corpora-
liter. ¶ Habetur etiam singularem
excellentiā in relaxatione penarum
comunicando fidelibus spiritualē
thesaurum ecclesie cuius ipse est pre-
cipuus dispensator. Nam sicut in cor-
pore naturali videmus quod membra
sunt sibi inuicem comunicatiua et eti-
am propter se inuicem patiunt: quia
patitur oculus et minuitur brachium:
dolet caput et purgatur stomachus.
¶ Ita quod minutio brachij et
purgatio stomachi redundat in pro-
fectum oculi et capitis. multo ma-
gis hoc arbitrari debemus in mem-
bris spiritualibus: vt et ipsa sint mul-
to magis ad inuicem communica-
tiua et compassiua: quia cum dicat
quodam diuinum bonum multo
magis referuari habet in membris
spiritualibus quam corporalibus christi:
scilicet ergo sicut caput corporis misti-
ci et sancti: sicut ipse membra misti-
gis comunicat nobis sua bona quam
quodcumque membrorum corpora-
le cuiusque membro corporali: et magis

sunt in profectum nostrum: passio
 christi et sanctorum suorum qua sit
 passio cuiuscunqz membri in profe
 ctu alterius membri. Hoc ergo su
 mus pontifex nobis de thesauro
 christi et aliorum sanctoru commu
 nicare et a penis nobis debitis pro
 pter peccata absolvere quando nos
 facit partipes passionum iporum.
 Nam multi martyres sunt qui plus
 substinuerunt de pena qua eorum
 delicta meruerint .totum autē isto
 plus cessit in thesaurum ecclesie.
 cuius thesauri thesaurari et dispē
 sator est summus pontifex . Juxta
 dictuz beati Joannis crisostomi ex
 ponentis illud verbum. Surgens
 petrus in medio fratru etc. Est apd
 inquit sanctissimum beati aposto
 li chori camerari et portarius ipsi
 us christi et eius thesauro. Si ergo
 aliquis peccator per multos anos
 teneretur penam subire et tenere p
 delictis: quia hoc est dicere peni
 tens quasi penam tenens: vt dicit
 Augustinus in libro de vera et fal
 sa penitencia. potest summus pon
 tifex de thesauro passionis christi
 et martyrum cōmunicare huic peni
 tenti: vt sit ab omni tali pena abso
 lutus. Sicut ergo aliquis cum se
 queretur remissionez pene: si alius
 pro eo satis fecisset: ita etiaz et si si
 bi applicatur satisfactio alterius p
 eum qui potestatem habet. Et hic
 modus contingit in indulgentijs da

tis: quia in talibus indulgentijs de
 pena nihil dimittitur: sed vnus pe
 na alteri computatur. Unde et an
 nus iudulgentie tantum valet qua
 tum penitētie secundum taxationez.
 factam a sacerdote vel a iure vel a
 iusticia diuina. In relaxatione er
 go penarum in obligatione senten
 tie in expiando a culpa et in sancti
 ficando per gratiam atqz alij actus
 spirituales reduci possunt: summus
 pontifex speciale ministerium te
 net: vt non solū in iurisdictione: sed
 etiam in clauibus ordinis aliquaz
 prerogatiuam habeat. Quia licet
 papa sacramenta que sunt a sa gra
 tie in mutare non possit sicut nec si
 dem. tamen circa modum dispen
 sandi sacramenta multa ordinare
 potest. Et potest cōmittere in in
 feriozibus: vt aliqua sacramēta di
 spensant et conferant sicut sunt in
 ferioze ad sacramentum confirma
 tionis: qui alias per commissionez
 factam ab inferiori conferri nō pos
 sent. Vñ ergo dictum est qd summus
 pontifex plenā ptatē hz i spūalibz.
 ¶ Caplm. vi. in quo onditur qd
 summus pontifex etiā in tpalibus
 hz plenitudinem ptātis.

¶ Nec ex predictis si be
 ne considerent satis in
 ferri possit qd plēitudo
 pontificalis potestatis
 ad temporalia se extendat et ex de
 bito ordie vniuersi q de necessitate

requirit q̄ omnia reducant in vñū
ac etiam ex ordine finium: quia si/
cut finis potestatis temporalis est
sub fine potestatis spiritualis: vt
superius dictū ē: ita potestas sub
potestate. ¶ Potest tamen nihilomi/
nus hoc idem in presenti capitulo
triplici via ostendi. Quarū prima
sumitur ex vniuersali regimine re/
rum. Secunda ex speciali regimie
hominū. Sed tertia ex p̄minentis
potestatis spiritualis ad potesta/
tem tēporalem. ¶ Prima via su/
mi potest ex verbis dyonisiij in an/
gelica p̄erer. dicētis q̄ lex diuini/
tatis est infima per media in sup/
prema reducere et si infima reduce/
retur in medietate in suprema: et
sicut media talis lex diuinitatis non
seruaretur. Quas ergo potestates
q̄ sunt in ecclesia ex ip̄o ordine vni/
uersali rerum cōcludimus ordina/
tas debere esse. nec ordinate essent
nisi vna esset sub alia: et vna reduce/
retur in suprema p̄ aliā iuxta sen/
tentiam Augu. dicētis. iij. de trini/
tate ca. iij. q̄ quēadmodum corpo/
ra grossiora et inferiora per subtili/
ora et potētiora quodam ordine re/
guntur: ita omnia corpora per spi/
ritū: et vniuersa creatura per crea/
tores suū. Omnia ergo creata quo/
dam ordine reducuntur in deum:
ita q̄ vbi erūt varia et diuersa regi/
mina oꝝ q̄ iferi⁹ regimē reducat in
superius: et quodaz ordine totū re/
ducatur in duces. Ita q̄ dominitē

porales inferiores reducunt in do/
minos tēporales superiores: et vni/
uersaliter tēporaliter dominantes
reduci debent in spirituale domini/
um. Et si dicat ad hoc q̄ p̄ncipes
debent esse subiecti potestati spiri/
tuali et ip̄ozū dominiū. bene debz
reduci in dominiū spirituale. hoc
tamen intelligi debet spiritualiter
tantū et in sp̄ualib⁹ non tamē tēpo/
raliter et in tēporalib⁹ talis respon/
sio non euacuat virtutē rationis fa/
cte. Nam si solum spiritualiter re/
ges et principes subessent ecclesie
iam non esset potestas sub potesta/
te: nec temporalia spiritualibus
nec reduceretur infima in sup̄ma
per media sicut lex diuinitatis re/
quirit. Vnde sicut omnia corpora
etiaꝫ in meo q̄ corpora subsunt spi/
ritibus et recognoscūt spiritus esse
supra se: sic temporaliter dominā/
tes etiaꝫ vt tēporaliter dominan/
tur debent subesse spirituali dñio
et recognoscere suū superiorem xp̄i
vicarium spiritualiter dominantē
¶ Secunda via que sumit ex spe/
ciali regimine hoium talis est. Si/
cut homo quia constitutus ē ex du/
plici substātia. s. anima et corpore:
indiget duplici cibo corporalī. s. et
spirituali iuxta dictū saluatoris no/
stri: non in solo pane viuit hō. ita
etiaꝫ indiget regimie duplicis po/
testatis: quarū vna respicit corpo

ra et infert corporales penas alia re
 spicit animas et infert spirituales
 penas: vt excomunica: onem et se/
 parationez ab ecclesia. Sicut ergo
 spūs ordinatus est ad dirigenduz
 corpus: et corpus ē. et esse debet sub
 spiritu in homie bene ordinato: ita
 et potestas spiritualis ordinata est
 ad dirigendum temporalem: et té/
 poralis debet sibi subesse et obedi
 re. Si enim ex anima et corpore nō
 fieret aliquid vnum et corpus non
 ordinaret ad animā et esset sub ani
 ma a parentiā haberet si diceret qd
 iste due potestates sunt diuerse et
 vna ad aliam non ordinat. Sed qz
 ex anima et corpore fit vnū et corp⁹
 ordinatur ad animam: et ē sub ani/
 ma: ita et isti duo gladij sū iste due
 potestates que ordinate sunt p sa/
 lute hominum vna ordinat ad ali
 am et est sub alia et dirigi et corrigi
 debet ab alia: vt sic vere possit di/
 ci qd sicut christus a quo vtraqz po
 testas dependet caput est secunduz
 animas et fm corpora: ita et eius vi
 carius potestatem habebit: nō so
 lum super animab⁹ et super hijs q
 animas respiciuntur: sed etiaz sup
 corporibus: et sup temporalibus q
 spirituali vite deseruiunt. **T**er
 tia autem ratio que sumitur ex pre
 eminentia harum duarū ptatū ad
 inuicem talis est. ¶ Potestas spiri/
 tualis precedit potestatem tempo
 ralem non solum tempore et digni

tate: sed etiaz casualitate: vt dictū
 est. S; q sic se casualitate precedit
 vnum continetur in alio sicut infe
 rius in suo superiori: et sicut causa/
 tum in sua causa. Sed que sunt in/
 feriorum continentur in suis supe/
 rioribus: et que sunt causatoruz cō
 tinentur in suis causis. ¶ Potestas
 ergo temporalis continebitur in
 potestate spirituali. Qui ergo con/
 gessa est potestas spiritualis con/
 cessa ē et temporalis que in ipsa cō
 tinentur: quia cui cōceditur princi
 pale conceditur et accessorium qd
 ad principia necessario consequi/
 tur et in ipso continetur: sicut est in
 proposito. ¶ Hanc autem potesta/
 tem licz non habeat eo modo prin
 ceptus spiritualis quo habz princeps
 temporalis habet tamen eam mo/
 do perfectiori et excellentiori: quia
 si non habet eam: vt eius opera in
 imediate exercent nisi i certis et de
 terminatis casibus, habet tamen
 eam excellentius quia imparando
 dirigendo et corrigendo. Et possūt
 hee due ratōes confirmari ex quo
 dam quasi cōmuni dicto. Dicunt
 enim doctores satis cōmuniter qd
 spiritualis potestas: potestatez tē
 poralem iudicare potest ratione
 delicti et eam requirē pro defensio
 ne ecclesie: ex quibus dictis satis
 videtur sequi qd in temporalibus
 ei subijciatur quia et ipsa potestas
 temporalis non plus videtur pos

se de iure cōmuni in sibi subiectos nisi ratione delicti animaduertere et exactiones facere non pro libito voluntatis: sed pro bono statu rei publice. Ex quibus omnibus satis videtur esse conclusum. quod etiam in temporalibus summus pontifex plenam potestatem habet iuxta illud quod habetur. xxij. d. c. omnes ubi dicitur quod ecclesiam solus ille fundavit scilicet Christus et supra petram fidei mox nascens erexit qui beato petro eterne vite clavigero terreni simul et celestis imperii iura commisit. ¶ Si enim non ita esset quod summus pontifex vterque gladium habere imperfectior esset sacerdos in lege gratie quam fuerit in lege nature: vel etiam in lege moysi. Nam de Melchisedech legitur in Genesim. quod cum hoc quod erat sacerdos dei altissimi: erat etiam rex. De moysi etiam cum quod officium regis exercebat licet rex non diceretur legitimus quod sacerdos erat: iuxta illud psalmus. Moyses et Aaron in sacerdotibus eius: quia et officium sacerdotis non exercebat in offerendo hostias offerre: sed vota populi. Et ideo ysaie dicitur lib. de personis ecclesiasticis: querens cuius figuram faciebat moyses. Si enim filii Aaron presbyterorum figuram faciebant. Aaron autem summi sacerdotis. Moyses autem quem presfigurabat. et respondet quod in dubio tantum per omnia Christum qui fuit rex et sacerdos et mediator dei et hominum

qui est verus rex et populo verus princeps sacerdotum et dominus pontificis. Si ergo dicere nolimus sicut nec debemus quod sacerdos imperfectior sit in statu gratie quam fuerit in temporalibus illis qui non erant gratie affirmati summus pontifex utrumque gladium habere. ¶ Et si queratur quando et quomodo talis potestas in temporalibus concessa fuit petro: dicendum quod ex pluribus prerogatis sibi a Christo specialiter collatis et ex multis secundum omnibus ad ipsum singulariter directis haberi colligi possit. Nam sibi dictum est a Christo. Tu vocaberis cephias: sibi dictum est: pasce oves meas: sibi dictum est: confirma fratres meos: sibi etiam collate sunt claves regni celorum: et ut dictum est. cui committitur principale committitur et accessorium et spiritualiter quando tale accessorium continetur principali sicut inferius in superioris quod pertinet in presenti materia. ¶ Est tamen diligenter considerandum quod hominum temporalia aliter subsunt potestati temporalis: et aliter spirituali. Nam temporalis subsunt in mediate quantum ad immediatam dispensationem et administrationem: sed spirituali subsunt quantum ad principalem ordinationem: quia ut liberius talis potestas vacare possit spiritualibus operibus ad que principaliter ordinata est: decens non est: ut in mediate se occupet circa se occupet circa exercitium temporalium nisi in casu necessitatis dirigendo co-

24
suisendo et imperando. Et hoc est quod
dicit Bernardus in libro de conse-
cracione ad Eugenium papam. Indig-
ne ibi usurpata apostolicum officium
vile et gradum contemptibilem:
vocat contemptibiles illos qui sunt
minoris meriti et inferioris gradus
quod ut subiungit apostolus episco-
pum instruens ait. Nemo militas
deo implicat se negociis secularibus:
vbi aliquando ut conuenienter ait
idem Bernardus, aliquis apostolorum
iudex sedit hominum: aut diuisor ter-
minorum ante distributor terrarum
christus etiam ait. Quis me constituit
iudicem super vos. Non ergo transgre-
diaris terminos quos posuerunt pa-
tres tui. Nihilominus tamen conuenienter,
idez Bernardus dicit mihi, non
videtur bonus extimator rerum qui in-
dignus putat apostolicis seu apostolicis
iuris non iudicare de talibus quibus
datum est iudicium in maiora. Si er-
go regulariter de talibus temporalibus
potestas spiritualis intrinsece se non
dicitur expediens tamen est: ut de tali-
bus se intrinsece in casu directionis
et necessitatis. ¶ Et si dicatur
quod christus: nec etiam beatus petrus tale
potestatem temporalem aliquando exer-
cuerunt: quod christus dixit in Joanne. Re-
gnum meum non est de hoc mundo vi-
ci potest quod hoc fecerunt ad edificatio-
nem ecclesie et virorum ecclesiastico-
rum: ut darent eis exemplum declinandi

di implicationem et sollicitudinem re-
rum temporalium: ut in spiritualibus
et portioibus liberius possent in-
tendere. Sed licet illi talem pote-
statem non exercuerunt non tamen ipsi
posteriores et successores indebite
et incongrue aliquando exercere dicitur
quando hoc viderint expedire.
Nam christus et etiam apostoli multa se-
quenda et ordinanda dimiserunt suis
successoribus secundum diuersa tempora et di-
uersus status ecclesie: que ipsi per
se ipsos tunc non executi sunt nec or-
dinauerunt: quod nec protunc oportet erat
ut pulchre ponit Augustinus in epi-
stola ad comitem bonifacium: ut su-
pra dictum fuit. Quod ut clarius fiat
inducenda sunt verba Augustini in p-
pria forma dicentis sic. Quod enim
dicunt quod contra suas in pietates le-
ges iustas institui nolunt non petisse
se a regibus terre apostolos talia
nec contra aliquos regum auxilium
vocasse. non considerant aliud tunc
non fuisse tempus et omnia suistem-
poribus agi. Qui enim in episcopum
tunc crediderat imperator qui ei p-
prietate contra impietatem leges
ferendo seuiret quam adhuc illud p-
pheticum complebatur. Quare
fremuerunt gentes: et populi medi-
cati sunt in ania. Assistere reges ter-
re et principes conuenerunt in unum
aduersus dominum et aduersus christum
eius. Non dum autem agebatur

q̄ in eodez ps. ¶ Paulo post dicitur
 Et nunc reges intelligite erudimi
 ni qui iudicatis terras. Seruite do
 mino in timore ⁊ exultate ei cū tre
 more. Quomodo ergo reges serui
 uunt domino in timore: nisi ea q̄cō/
 tra iussa dñi sunt religiosa se veri/
 tate. phibendo atqz plectendo. ali/
 ter enim seruit quia homo ē. aliter
 quia rex est. Quia enim homo est:
 seruit viuēdo fideliter qz vero rex
 ē seruit: leges iuxta p̄cipiētes ⁊ cō/
 traria phibentes conuenienti vi/
 gore santiendo sicut seruiuit Eze/
 chias ⁊ tēpla ydolorū ⁊ illa excel/
 sa que contra dei p̄cepta fuerāt cō/
 structa destruēdo. In hoc ergo ser
 uunt dño: reges inquantū sunt re
 ges cum ea faciunt ad seruiendunt
 q̄ non possunt facere nisi reges. Cū
 itaqz nondū reges dño seruirent
 tpibus ap̄lorum: sed adhuc medi/
 tarētur in ania aduersus eum ⁊ ad
 uersus xp̄m eius non utiqz: utique
 tunc possent impietates legib⁹ p/
 biberi sed potius exerceri. sic enīz
 ordo tporū voluebatur: vt ⁊ iudei
 p̄dicatores xp̄i occiderent putan/
 tes se obsequiū deo facere sicut p̄/
 dixerat xp̄us ⁊ gentes fremuerunt
 aduersus xp̄ianos. ⁊ omnes patiē/
 tia martyrum vinceret. ¶ Postea
 vero cuz cepit impleri q̄ scriptum
 ē: ⁊ adorabunt eū omnes reges ter
 re omnes gentes seruient ei. quis
 mente sobrius dicat nolite cura

re in regno vestro a quo teneatur:
 vel oppugnet ecclesia domini no/
 stri non ad vos pertinet. Ex qui/
 bus verbis Augu. satis apparet
 quod plura non exercuerunt apo
 stoli que successores ip̄orum decen
 ter exercent p̄pter diuersam cōdi
 tionem tēporum.

Caplm. vij. in quo adducūtur
 aliqua motiua nitentium p̄bare q̄
 summ⁹ pontifex plenā ptatem non
 hz in temporalibus.

Non obstantibus ratō
 nibus ⁊ apertis aucto
 ritatibus q̄i p̄missis
 capitulis ponebantur
 ostendentibus q̄ potestas summi
 pontificis ad temporalia se exten/
 dat sunt. non nulli de suo ingenio
 presumentes qui dicunt q̄ sicut in
 veteri testamento reges erant sub
 iecti sacerdotibus solum quātum
 ad spiritualia. Vnde ab eis in vn/
 gebantur ⁊ instruebantur. non au
 tem quātum ad tēporalia: quia po
 testatem temporalem ab eis nō re
 cognoscebant. Immo magis econ
 uerso in temporalibus ipsi sacer/
 dotes subdebantur regibus: sicut
 reges subditi erant sacerdotibus
 in spiritualibus. Sicut etiam vt di
 cunt debet esse in nouo testō quod
 est in veeteri significatum ⁊ p̄figu/
 ratum: qz omia in figura contingē/
 bant illis: vt potestas spiritualis
 sic ordinata sit ad spiritualia. non

super illis t'p'alibus que sunt regū
 ꝛ ꝑncipum intrmittere se nō de/
 beat nec possit: sed solū intrmitte
 re se potest de illis t'p'alib' que i me
 diate spū'alibus sunt annexa: sicut
 sunt ecclesiastica beneficia ꝛ alia q̄
 cunqꝫ tēporalia quocūqꝫ modo ad
 ecclesiam in mediate ꝑntinentia cuz
 solum in cāis spū'alibus ꝑtās tem/
 poralis sit ꝑtāti t'p'ali subiecta. Qd̄
 nituntur multipliciter probare.

TPrimo sic nulla ꝑtās extendit
 se ad ea que non sunt sui ordinis. sꝫ
 t'p'alia sunt extra ordinem spū'alis
 ꝑtātis. ergo spiritualis ꝑtās ad il/
 la non se extendit. **T**Præterea
 iste due ꝑtātes sunt distincte ꝛ vtra
 qꝫ sic in mediate est a deo qꝫ vna in
 aliam nō reducitur: qꝫ impiū a solo
 deo est ꝛ a solo dco habet sic inuif
 xx. q. iiii. capi. questum ergo ꝑtās
 spū'alis ad tēporalitatē illam q̄im/
 perium respicit non se extendit.

TPræterea diure ab ipatore nō
 potest appellari ad papā: sicut ha
 betur extra de appellatōnib'. hoc
 aut nō esset si talis potestas t'p'alis
 eēt sub spū'ali. **T**Præterea eccle
 sia recognoscit tēporalia a ꝑncipi/
 pibus secularib'. vnde ꝛ tributuz
 soluit ecclesia impatori: vt habet i
 xi. q. i. c. magnum. **T**Præterea si
 summus pontifex hꝫ ꝑtātem in spi
 ritualib' ꝛ tēporalibus videtur qꝫ
 potestas t'p'alis supfluat: ꝛ frustra
 sit. deus at ꝛ natura nihil facit fru

stra. ergo huiusmōi t'p'alia ad pote
 statem tēporalem spū'alem nō per
 tinent. **T**Præterea cui nō compe
 tit vti materiali gladio non hꝫ po
 testatē tēporalem: sed spū'alem po
 testatē non cōpeti vti materiali gla
 dio: sed solum hoc cōpetit tēporali
 potestati sꝫ qd̄ dicit glo. sup illo
 verbo ad Ro. Non sine causa gla/
 dium portat qd̄ intelligenduz ē de
 tēporali potestate que hꝫ gladiū
 ad puniendū corporaliter malos.

TPræterea sꝫ Hugo. in lib. de
 sacramētis. Spiritualis potestas:
 nō ideo ꝑfidet: vt terrene in suo iu
 re ꝑiudiciū faciat: sicut ipa terrena
 potestas qꝫ spirituali debet nunqꝫ
 sine culpa vsurpat. ꝑiudiciū autꝫ
 faceret si de tēporalib' pertinen
 tibus ad tēporalē ꝑtātem se in/
 tromitteret ergo talia tēporalia ad
 spirituales non pertinet. **T**Præ
 terea beatus Ber. in lib. de ꝑsola
 tione ad eugenius papā loquēs de
 impialib' insignijs ꝛ ornatib': seu
 apparatib' dicit qꝫ sūm' pontifex i
 talib' nō succedit petro sed ꝑstāt/
 no. ergo iure dīno nō cōpetit petro
 sed successoribus t'p'alis potestas.

TPræterea vicari' vt iuriste di
 cunt nō hꝫ totā illā ꝑtātē quā hꝫ il
 le cui' est vicari'. Sꝫ papa ē vica
 rius xp̄i. nō ḡ hēbit: totā illā ꝑtāteꝫ
 quā hūit xp̄s. Sꝫ ꝑtās illa q̄ in xp̄o
 fuit vnita ꝛ extendebat se ad spū'a
 lia ꝛ t'p'alia diuifim ꝛ ꝑtialr cōicata

est hoibus. ita q̄ summo pontifici
cōicata est ptās i spūalib⁹: in q̄bus
pōt vicarius. Sed p̄ncipi seculari
cōicata ē ptās in spūalib⁹: ⁊ h̄z hoc
dicit: vicari⁹ xp̄i i t̄palib⁹. ¶ Pre
terea glo. sup illō ps. Tibi soli pec
caui dicit rex oibus est supior. ⁊ iō
a deo tm̄ q̄ est maior eo ē puniēdus
Si q̄s enī de pp̄lo peccauit deo pec
cauit ⁊ regi. ⁊ ideo a rege puniēdus
ē. Rex v̄o non h̄z hoiez q̄ sua facta
diuidet ex quo videt sequi q̄ eti
am rōne delicti nō possit ptās spiri
tualis de regibus ⁊ p̄ncipib⁹ t̄pa
libus se intromittere.

¶ Caplm. viij. in quo soluunt rō
nes ⁊ motiua nitentiū pbare q̄ sū
mus pontifex in t̄palibus nō habz
plenitudinem ptātis.

Rationib⁹ ⁊ motiuis ni
tentiū pbare q̄ sūmus
pontifex in t̄palib⁹ ple
nam ptātem nō h̄z non obstantib⁹:
absolute dicēdū ē sicut supius dice
batur q̄ loquendo de ptāte spūali
plenaria, q̄ solū est i sūmo pontifi
ce q̄ ip̄e plenitudinē ptātis h̄z ⁊ in
spūalibus ⁊ in t̄palib⁹. Secus ē de
ptāte spūali alioz pontificū: qui p̄
sunt determinatis eccl̄ijs: q̄ talib⁹
ptātib⁹ quātūcūq̄ spūalis sint
regulr̄ loquendo secularis ptās nō
videt esse subiecta tēporaliter ⁊ in
h̄is que p̄tinent ad bonū ciuile: s̄z
solum spūaliter: ⁊ in h̄is que dire

cte respiciunt salutē aīe. vnde in ci
uilibus ⁊ t̄palib⁹ magis obediēdū
est tali ptāti tēporali. Sed in tēpo
ralibus ⁊ in h̄is q̄ directe respici
unt salutē aīe magis obediēdus ē
pontifici. Secus aut̄ est de ptāte sū
mi pontificis. q̄ sup spūalib⁹ ⁊ t̄pa
libus v̄le regimē h̄z: nō solū iure nā
li ⁊ diuino: vt supra p̄batū est: s̄z et
iure humano ex cōcessione a p̄stan
tino īperatore facta: q̄ monarchiaz
tenebat imp̄ij. Que t̄n p̄stantini cō
cessio facta beato siluestro eiusque
successorib⁹ cū concessit eis regimē
terrenū: ⁊ tēporalia insignia ⁊ offi
cia nihil aliud videt fuisse: q̄z iuris
diuini declaratio: ⁊ q̄dam etiā co
operatio ordinata ex diuina p̄uidē
tia: in cuius manu est cor regū: quia
s̄m sententiā sapientis. Cor regis i
manu dñi quocūq̄ voluerit p̄ter il
lud: vt ptātem quā hēbat xp̄i vice
rius iure diuino liberi⁹ ipsā exerce
re posset de facto q̄z ante tempora
imperatoris p̄dicti p̄pter tyranno
rum persecutionē exercere non po
terat. Vel etiā dici posset q̄ ex hu
iusmodi cōcessione summus ponti
fex magis in mediate se intromitte
re potest de tēporalib⁹. Quod pa
tet ex hoc quia cum vacat imperiū
in mediatā iurisdictionem exercet:
⁊ exercere debet in rebus tēporali
bus ad imperium pertinentib⁹: s̄z
etiam alias de talib⁹ tēporalib⁹
se intromittere possit ⁊ debeat sicut

ex plurib⁹ dictis superius satis manifesta est: et manifestius fiet ex solutione eorum que dicta sunt in contrarium. ¶ Et primo ad illud quod fundametaliter adducebat de veteri testamento dicendum est quod sacerdotium veteris legis: licet esset figura sacerdotij noue legis. ab eo tamen multipliciter deficiebat quia sacerdotium illud erat carnale: et per carnalem propagationem succedebat quam documque ad spiritualia obsequia ordinatum esset. In christo etiam promittebantur temporalia in mercedem iuxta illud Ista. i. Si volueritis et auclieritis me bona terre comedetis. Sed sacerdotium noui testamenti non est per successionem carnalem. Et in ipso principaliter promittuntur eterna temporalia autem solum adduntur in substitutione iuxta illud euangelij. Primum querite regnum dei et iusticiam eius: et hec omnia addiciuntur vobis. Ipsi etiam potestate non habebant iudicandi in spiritualibus: sed in aliquibus que erant spiritualium figura sicut iudicare iter leprosum et mundum et imundum et similia. Et ideo mirandum non est si in veteri testamento sacerdotes in temporalibus subdebantur potestati terre: quia tunc summa potestas erat potestas temporalis. Sed in nouo testamento ubi principaliter promittuntur eterna et spiritualia solum adduntur in substitutione summa potestas erit

potestas spiritualis: cui necessario subiecta ponit spiritualia et temporalia. Et propter hoc sacerdotium veteris legis tanquam carnale et imperfectum fuit temporale et sine habuit Sacerdotium autem noue legis quod est sacerdotium christi et eternum: ut quilibet sacerdos in noua lege dicatur sacerdos secundum ordinem melchisedech qui ordo perpetuum erit: et non secundum ordinem Aaron qui erat auferendus. Non ergo sequitur si in veteri testamento sacerdotes subiecti erant regibus in temporalibus: quia propter hoc sic debeat dici in nouo. ¶ Tunc consequenter respondendum est ad illa que adducebantur in contrarium. Nam cum primo arguebatur quod nulla potestas extendit se etc. ¶ Dicendum est quod tales ordines non sic sunt diuersi qui vnus reducat in alium sicut ordo corporalius. Alius est ab ordine spiritualium: et tamen ordo temporalium solum est ordini spiritualium: et ordinatur ad ipsum. Sic suo modo est de potestate temporalis et spiritualis: quia vna subest alteri et subseruit ei: ita quod non solum dignitate: sed etiam causalitate vna est sub alia: et quia que sunt causatorum pre insunt causis: ut dicit Dionysius de diuino. potestas spiritualis continebitur in potestate spirituali summa. Sunt ergo distincte potestates secundum se. non tamen sunt distincte secundum primariam auctoritatem: quia vtraque vni conuenit.

Ad aliud cū dicebat q̄ iste sūt
due p̄tates distincte ⁊ vtraq̄ i me/
diatē est a deo: dicēduz q̄ verū ē q̄
sunt distincte. vna tñ reducitur ad ali
am sicut ad cāz vtraq̄ tñ i mediate
est a deo: ⁊ vt hic clarius videat cō
siderandū ē q̄ sicut hūana nā nātr
ad sociale vitā: qz hō nāliter ē aial
sociale ⁊ politicū: ita nāliter incli/
natur ad regimē: ⁊ ad h̄ vt ab alio
regat. qz pp̄ ignorantia hoīuz ⁊ ma
litiā volūtatis expedit in hoīb⁹ eē
aliquos q̄ sint aliorū rectores p̄ q̄s
ignorātes dirigant: ⁊ peccātes co/
bibeant. Et qz hic ic̄hoatiue h̄z eē
a nāli hoīum inclinatio: ⁊ op⁹ nāe
ē opus nāe dei. iō talis p̄tās dī ex
diuina institutio: ⁊ impiū dicit a so
lo deo: qz eo ipso q̄ op⁹ nāe est op⁹
dei iuxta illud qd̄ dcm̄ ē i p̄tis regi/
bus. Sap. vi. Data est a dño p̄tās
vobis ⁊ v̄ ab altissimo dño p̄ficiē
tñ ⁊ formalr h̄z eē talis p̄tās a p̄tā/
tē spūali que ē p̄ grām ⁊ a deo quo
dam spūali mō deriuat. vñ ⁊ v̄nctio
adhibet regib⁹ ⁊ xpianis in signuz
ratificatiōis ⁊ approbatiōis: qz sic
p̄ ministeriū spūalis p̄tatis fit aliq̄
xpianus: ita eiusdē ministerio d̄z fi
eri aliq̄s cōpletīue p̄nceps xpiano
rū. **N**el ēt possit dici q̄ dato qd̄
impiū sit a deo. ita q̄ nō hēat huma
na auctoritate: nō tñ sequitur q̄ nō sit
a papa q̄ vices deo t̄z in terris: nō
tñ ita ē de auctoritate spūali supp̄/
ma q̄ sic est a deo: ⁊ ex diuina institu

tionē: vt a nulla alia auctoritate su
periori p̄fici. v̄l formari hēat. **A**l so
lo ergo deo est impiū h̄z eē informe
⁊ imp̄fectū: ⁊ s̄m eē formatū ⁊ p̄fe/
ctūz ē a deo mediantib⁹ illis q̄ hēnt
spūalem p̄tatez in ecclia. vñ ⁊ p̄tās
humana ap̄d infideles de qua mi/
nus q̄tumcūqz v̄ sic ex inclinatioe
nāe ⁊ possit dici legima si p̄pleat ⁊
in effectū ponat ex cōi cōdito ⁊ cō/
sensu illoz ad quos p̄tinet ordina/
re semp̄tñ in formis dicef: qz p̄ spū
alem p̄tatez nō est approbata ⁊ ra
tificata. grā enī h̄z p̄ficere ⁊ forma/
re nām. **C**onsiderandū tñ est q̄
cū dicim⁹ impiū siue regimē a solo
deo hēri. hoc intelligēdū est altero
duoz modoz. Quia vel a deo pui
dente sicut sunt regimina bona que
admodū acq̄rendi: ⁊ q̄tum ad vsū
quātū ad modū acq̄rendi: qm̄ legi
time acq̄sita sunt: vt in lege nāe ex
cōi p̄dito ⁊ consensu multitudinis:
⁊ in lege moſayca ex spūali dei ordi
natioe: ⁊ in lege xpiana ex institu
tione illoz q̄ vicē dei gerūt in terr̄
que ad mōz ēt ad vsū qm̄ tali adepto
regimine p̄tingit aliq̄s recte ⁊ de/
bite vti. **N**el secūdo dicunt ta
lia regimina eē a deo nō puidēte: s̄z
maḡ p̄mittēte sic mala regimia que
admodū ad vtrūqz: ⁊ que admodū
acq̄rēdi: ⁊ que admodū ad vsū qm̄ i
talib⁹ vtrūqz eoz vel alterū deficit
q̄ regimia aliq̄ de⁹ p̄mittit pp̄ p̄ctā
pp̄loz: vel ad p̄batiōem bonozum

vel etiā ad punitiōez maloz. Que
pmissio pro loco ⁊ tēporali iusta dici
dicitur sicut q̄ pulchre ponit glo. sup il-
lo v̄bo apli. non est p̄as nisi a deo
iniustū inquit nō est: vt ip̄obis ac-
cipientib⁹ nocendi. potestātē bono-
rum patientia p̄bet: ⁊ maloz iniq-
tas puniat. Nam per p̄tātez diabo-
lo traditā. ⁊ Job p̄batus est vt iu-
stus apparēt: ⁊ Det̄ rēptatus ne
de se p̄sumerz: ⁊ Saulus colap̄hi-
zatus ne se extolleret: ⁊ iudas dā-
natus: vt se suspenderet. Et sic do-
min⁹ iniustā p̄tātez sepe regnare p̄-
mittit: vt ex ipsa aliq̄d bonū elicia-
tur. Et sicut hoc regimina oīa ⁊ po-
testates oēs a deo eē dicūt: s; diuer-
simode. Unde ⁊ ip̄i Dilato dixit
dñs. Non hēres in me p̄tātem nisi
p̄mū datum esset desup. Et si tales
aliq̄n dicātur regnare: non ex deo
exponēdūzē: qz nō deo operante s;
solū permittēte. ¶ Ad aliud cuz
dicebat de appellatiōe dicendum
q̄ verū est in differenter in aliq̄bus
t̄n casibus ⁊ q̄nibus arduis bene
pōt appellari. Et si dicat i iure q̄
tpalia non subsunt iurisditiōis pa-
pe. hic intelligēdum est quēadmo-
dum in mediātā ⁊ regularēz execu-
tionē. Quā etiā executionē in me-
diātā aliq̄n exercet: ⁊ exercere pōt
vt rōne delicti: ⁊ q̄n aliquid fuerit
ambiguū ⁊ difficile ⁊ q̄n impiū va-
cat: ⁊ in plurib⁹ alijs casib⁹ q̄ in iu-
re notant: ⁊ adhuc notari possent

¶ Ad aliud cum dicebat q̄ eccle-
sia recognoscit tēporalia: ⁊ tunc di-
cendū q̄ verū est quātum ad in me-
diatam executionē. non tam quēad-
modum ad principalem p̄tātez: qz
talem p̄tātem secularis p̄nceps dicitur
recognoscere a papa. Et ista duo
stant simul q̄ secularis p̄nceps po-
testatem super temporalib⁹ a pa-
pa recipiat: ⁊ tam in mediātā exe-
cutionē que ad talem p̄tātem sequi-
tur. aliquando recognoscat papa
a p̄ncipe seculari. Nam sicut vide-
mus q̄ rex posset a suo milite aliq̄
temporalia recognoscere si ius q̄
haberet miles in temporalibus re-
gi donaret. Sicut etiam suo modo
pōt ecclesia ab impio: ⁊ regib⁹ ⁊ p̄n-
cipibus tēporalia recognoscere: si
ius q̄ in eis habent ecclesie donēt.
¶ Et ad illud quod dicitur detri-
buto dicendū q̄ ecclesia non soluit
tributum impatori in recognitiōez
dñij. S; pro pace ⁊ quiete qua de-
bet ecclesiam tueri ⁊ defensare. vñ
magis soluit tributum sicut quod-
dam stipendium: vt talia bona tē-
poralia tueat q̄ in recognitionem
dñij. ¶ Ad aliud cum dicebatur
q̄ potestas tēporalis superflueret:
dicendum q̄ non p̄pter hoc super-
fluit. vñmo necessario requiritur ad
hoc vt p̄as spūalis nō intēdat opi-
bus viliorib⁹: s; sit liberior ad va-
candū spūalib⁹: ⁊ pp administratō-
nem tpaliū: ⁊ inferior non impediā

a gubernatione spūali ⁊ superior. **T** Ad aliud cū dicebat q̄ sicut si
bi non cōpetit vti gladio materiali
ita nō videt hēre ptātem tpalez. vi
cendum sicut dicit Ber. ad Euge
nium papaꝝ q̄ si nullo mō gladius
mālis ad ecclesiam ptineret dicen
tibus aplis. Ecce gladij duo. hoc
non rñdisset dñs satis est: s; nimis
est. vtrūq; ergo gladium h; eccle
sia sicut vtrūq; h; ptātem: aliter tñ
⁊ aliter: q; gladium spūalem hab; ^o
ad vsū sed māle ad nutū sicut su
perius declaratum fuit. In cuius
signum in benedictione ⁊ coronati
one impatoris sūmus pontifex su
mit gladium vaginatū de altari ⁊
tradit ipm impatori dicens. Acci
pite gladiū desup bti petri corpo
re sumptū per manus nfas lz indi
gnas vice tñ ⁊ auctoritate sanctorū
aploꝝ cōsecratas impialiter tibi cō
cessum ad vindictā maloz vō lau
dem bonozū. Et siml'r accingit illi
ensem dicēs. Accingere gladiū tu
um sup femur tuū potētissime ⁊ at
tende q̄ sancti nō in gladio sed per
fidem vicerunt regna. In quibus
verbis satis innuit q̄ summ' pon
tifex vtrūq; gladium h; aliter ⁊ tñ
aliter. **T** Ad aliud cum diceba
tur q̄ tunc potestas spiritualis ter
rene potestati p̄iudicium facere. vi
cendum q̄ ptās spiritualis nullum
p̄iudiciū facit ptāti temporalis: sed
ip̄am dirigit ⁊ corrigit in agendis

cuꝝ sua ptāte abutitur. Immo ma
gis tunc exercet q̄ sibi deberet: q; ^o
sicut spūs ordinatus est ad dirigē
da corpora: ita ptās spiritualis ad
dirigendum tpalem. Et sicut scia
sacre scripture iudicat quālibet tē
poralem sciaz philosophicā: sic spi
ritualis ptās iudicat quālibet tem
poralem: sed tpalis ptās nullo mo
do directe de spūalibus se intro
mittere v; nec pōt: q; nullum agēs
agit nec agere potest: vltra suā spe
cieꝝ propter quod punitus est rex
Dzias lepra in fronte: vt diuinum
officium celare nō posset: vt scribi
tur. ij. per alip. xxij. ca. quid digni
tatem sacrificandi: ⁊ officii sacer
dotij sibi vsū pare volebat minā
do azarie ⁊ alijs sacerdotibus resi
stentibus sibi: ⁊ instruentib' ip̄suz
q; h; ad officium suū non ptinebat:
sed ad filios Aaron sacerdotes q̄
ad huiusmōi ministerium p̄secrati
erant. ymmo nec etiā de ipsis tpali
bus q̄ spūalib' sunt annexa: p̄sona
layca se intrmittere v; sicut sunt
ecclesiastica bñficia: q; si p̄sona lay
ca recipe non pōt ecclesiasticū bñ
ficiū: multo min' pōt illud dispē
sare ⁊ alteri p̄ferre. Nōt tñ ad hoc
ex p̄cessionē ptātis spūalis aliquid
instrāliter opari sicut p̄ntando vel
noīando vel aliqd sile faciēdo. Nō
ḡ sile ē de ptāte spūali respectu tpa
liū: ⁊ de ptāte tpali respectu spūaliū
sic i arguēdo dicebat. **T** Ad aliō

cū arguebat de successione p̄ beatū
Ber. dō est q̄ sūmus pontifex suc-
cedit petro in p̄tate sp̄aliū: vt talē
p̄tatem h̄z iure diuino: sed cōstanti
no succedit p̄t h̄z eam iure huma-
no qd̄ est aliquo mō declaratiūū z
manifestatiūū dini iuris: vt sup̄ius
d̄cm̄ ē. ¶ Aliud qd̄ arguebat de
vicario dicendū est q̄ supposito vi-
cto iuristarū de noie vicarij qd̄ im-
portet p̄tatem nō plenā: z papa nō
hēat totā illā plēitudinē p̄tatis quā
hūit x̄ps sicut etiā sup̄ius visum est
qz aliqūā p̄tatem x̄ps hūit: quā nul-
li hoīum cōicauit: vt p̄tatem excel-
lentie in sac̄ratis: z etiā cōferre ef-
fectū sac̄ri: sine ritu sac̄ri z pla filia
nō tñ ex hoc seq̄tur qd̄ p̄tatem i tpa-
lib⁹. Sibi nō cōicauit: qz h̄ rōni re-
pugnat si debite cōsideret ortotpa-
lium ad sp̄alia. Nam t̄palia recte
administrari non p̄nt nisi p̄ sp̄alia
ordinent̄. Et ideo ille q̄ p̄est in sp̄i-
alibus oz etiā vt in t̄pali⁹ p̄sit oz/
dinatio p̄ quos z eq̄liter ip̄a t̄palia
p̄gruo mō dispēsanda z ordināda
sint. Et pro tāto sine hesitatōe asse-
renduz ēē v̄z q̄ ois p̄tās z iuris di-
ctio tā t̄pali⁹ q̄ sp̄ali⁹ q̄a x̄po est
cōicata z tradita h̄mōi residet ap̄d
summū pontifex: a cuius p̄tate z
obedientia sigs se subtrahit desi-
nit esse membrū ecclesiastici corp⁹
nec verus xp̄ianus dici potest: q̄a
dum sp̄ernit christi vicarium x̄pm
sp̄ernit qui suis discipulis dixit.

25
Qui sp̄ernit me sp̄ernit z p̄cul/
dubio membrū dyabolicū z anti xp̄i
censeri debetur. ¶ Ad aliud cuz
dicitur q̄ rex non habet hominem
qui sua facta diiudicet dicendū q̄
potestas tēporalis cum iudicatur
a spiritali nō iudicatur ab homie
sed maḡ iudicatur a deo cuius vi-
ces spiritalis potestas gerit iter-
ris. ¶ Vel dicendū quilla aucto-
ritas intelligenda est de summo re-
ge spiritali. s. de summo pontifice
qui a solo deo iudicari potest q̄ ve-
re z proprie potest dici rex reguz z
dñs dominantium: qz ad ip̄um spe-
cialissime pertinet totam ecclesi-
siam regere z iudicare tam in sp̄i-
tualibus q̄z etiā in temporalibus
vt superius visum est. Unde cum
ecclesia proprie posse dici regnum
ipse dicitur rex ecclesie.

¶ Caplm̄. ix. in quo sp̄aliter ostē-
ditur q̄ qlibet rex seu p̄nceps tēpo-
ralis cuiuscūqz status z cōditioni
existat nō solū in sp̄alibus: sed eti-
am in t̄pali⁹ subditus est: z esse
debet summo pontifici.

¶ Iacet ex hijs que supe-
rius dicta sunt de po-
testate summi pontifi-
cis super spiritalib⁹
z temporalibus satis manifestū ēē
possit diligenter considerāti q̄ re-
ges z p̄ncipes cuiuscūqz p̄minē

tie et additionis existunt non solum in spiritualibus: sed etiam in temporalibus sint potestati spirituali supreme subiecti. **P**otestatem tamen nihilominus habet spiritualiter in potestati causa tribus modis ostendi. **Q**uorum prima sumitur ex rerum temporalium dominio. **S**ecunda ex ipsarum rerum ordine. **E**t tertia ex dictione principij que huiusmodi temporalibus presunt. **I**nter terea primum considerandum est: quod homo non dicitur dominus rerum quantum ad ipsarum naturam. **I**dem enim modo solus deus est dominus rerum qui eas creauit et instituit. Sed pro tanto homo dicitur dominus rerum quod ipsis utitur: vel quod habet potestatem utendi eas. Nullus ergo iuste possidet aliquid temporale secundum ius diuinum nisi ab eo qui est dominus rerum secundum substantiam recognoscat. et eius domino uoluntarie se subdat a quo illud tenet et possidet et cum hoc huiusmodi rebus ad illum finem utatur ad que sibi collate sunt. Et pro tanto infideles quod debito modo non fuerint iniuste temporalia possidere dicuntur de iure domino quicquid sit de iure humano secundum quemadmodum potest intelligi uerbum Augustini dicentis quod iure diuino omnia sunt iustorum. **D**eo autem non subditus qui subiectus non est dei vicario et ecclesiastice potestati. Nullus ergo rex vel temporalis princeps cuiuscumque conditionis existat excipi potest si christianum se fateri uult nomine et re quod etiam in temporalibus potestati supreme spirituali subiecti debeat. **L**ux generaliter potestas tem-

poralis in quocumque inueniatur subdita debeat esse iudicio spiritualis potestatis: quod tali potestati subesse spiritualiter et temporaliter de necessitate salutis est. **I**n cuius signum temporalis potestas etiam legibus uti non debet nisi fuerint per spiritalem potestatem approbate quod leges quas restituit a diuinis legibus discordare non debent: sed eis a sacris canonibus subijci. **N**am sicut potestas subijcitur potestati: ita et leges legibus debent esse subiecte propter quod conuenienter superius dicebatur quod potestas spiritualis erat forma potestatis temporalis eodem modo quo lux dicitur forma coloris: quod sicut color habet aliquid de natura lucis: habet tamen ita lucem debilem quam nisi superueniat lux exterior per quem formam non inhereret. sed uirtualiter non potest mouere uisum. Sic etiam ex simili dici potest quod temporalis potestas habet aliquid de ueritate potentie cuius sit ex iure humano quod a natura oritur. tamen imperfecta est et in formis: nisi formetur per spiritalem. **I**uxta dictum **I**nugonis de sancto victore dicentis quod sacerdotalis dignitas regalem potestatem non solum sacrat per benedictionem: sed etiam informat per institutionem. **I**nter istam autem formationem nihil aliud conuenientius intelligi potest quam ratificatio et approbatio. **S**ecunda uia ad ostendendum hoc idem sumitur ex ipsarum rerum temporalium onere quod domino debet dare decimas

platis ecclesie in recognitione serui
 tur? dei a quo talia tpalia possidet
 eo modo quo aliq sunt tributarij ali
 cui dno rone eius q tenent ab eo et
 non solu ipsi pncipes: sed et subie/
 cti pncipib? talem censum soluere
 tenent. Ma ptas: spualis non solum
 principib?: sed etia principu subdi
 tis in spualibus et tpalibus preest.
 Quia ergo oia tpalia subdita sunt
 ecclesie sup qbus hz censum anuni
 iure et madato diuino segtur q oes
 cuiuscunqz peminentie existant qui
 talia tpalia possident etia tepozali
 ter ei subijciant. vnde dicta est spi
 ritualis ptas regale sacerdo: ium:
 qz summu pontifex sumus rex est et
 sacerdos: qz hz ptatem regale et sa/
 cerdotalem p pns potestate dirigē
 di et ordinandi sacerdotes et reges
 spualiter et tpaliter. Immo maior e
 dignitas summi pontificis inquan
 tum rex est quam inquatum sacer
 dos: qz inquatu rex est hz iudicare
 in spualibus et regnu introducere:
 et ex venienti in tpalibus. Et habz
 ratione pncipij moueris et digerentis.
 In noie sacerdotij inquatu hu
 iusmodi nome portatur psidentia
 et platio sicut in noie regis sed ma
 gis qdam meditatio et quoddā mi
 nisteriu sacerdos dicitur medius
 inter deū et pplm propter qd oia se
 cundūqz attenditur mediatio et cō
 uinctio hois ad deū sunt sacerdoti
 pprij sicut offerre sacrificiu p pec-

catas: orare pro populo: vota ppfi
 offerre: et hoc modo. Illa aut que i
 portant regimen et directōez attri/
 buunt regi sicut iudicare corrigere
 punire premiare et huiusmōi. quaz
 potestate regalē in tpalibus habet
 sumus pontifex a constantino ab/
 solute loquēdo: vt quidā dicūt: sed
 magis ab ipso xpo cuius est vicari
 us qui etia maioris dignitatis cen
 seri dz inquatu fuit rex quā qztū sa
 cerdos: quia sacerdos fuit inquan
 tum hō offerendo seipsum pro no/
 stra recōciliatione: vt idem esset sa
 cerdos: quia sacerdos fuit inquan
 tu homo offerendo seipsum pro no
 stra recōciliatione: vt idem esset sa
 cerdos et sacrificiu. Sed rex fuit in
 quantū homo et inquatu dñs. Rex
 ergo regū sumus pontifex et in spi
 ritualib? regere et iudicare hz licet
 diuersimodi: vt superius diceba/
 tur propter qd bn cōmuniter dictū
 est q spualis ptas ad tpalia dupli
 citer se extendit. Vno modo quan
 tu ad vsum pprie necessitatis: quia
 dignū est: vt qui spualia seminat o
 tpalib? metere possit. ¶ Et alio
 modo quatu ad iudiciū qz cuz de
 spualibus iudicet que potiora et su
 periora sunt pōt etia de qbuscunqz
 tepozalib? et quozcunqz iudicare.
 ¶ Tertia ab vna oñdedū hoc idē
 sumitur ex cōi quasi cōdictione pñ
 cipū qui huiusmodi tepozalib? pre
 sunt. Quia cōiter loquēdo reges et

principes facilliter degenerat a bono regimine et efficiunt tyranni sicut ex multis exemplis apparere possent: et in lege nature et in lege moysayca et etiam in populo christiano ubi de multis principibus pauci veri reges inuenti sunt et multi tyranni quod ex hoc videtur contingere: quia cum regibus magna potestas concedatur: oportet quod in eis sit magna virtus que in paucis inuenitur. Et ideo pauci regulariter et debite principantur: et quod plures indebite et tyrannice: propter quod dominus in populo israelitico a principio non instituit regem cum plena potestate: sed magis iudices et gubernatores ad eorum custodiam. Sed regem videtur dedisse ad petitionem populi quasi indignatus. Unde ait ad samuelem. Non abiecerunt te: sed me ne regnes super eos. Et quia talis facilius inclinatio ad tyrannidem vergit in dispendium salutis non solum principantium: sed etiam subditorum quia ex hoc tam principantes quam subditi sepe machinari coguntur ad ea que sunt salutis animarum et corporum propria. De quibus malis regibus qui proprie loquendo reges dici non debent: quia male regendo nomen regis amittunt iuxta proverbium veterum. Rex eris si recte facias: si non facis rex non eris. Sic falsus denarius non dicitur denarius. Pulchre loquitur Ricardus de sancto victore exponens illud apoc. i. princeps regnum terre. Sunt inquit quidam

regum qui summo principi ad herere contemnunt qui acceptas ab illo potestate secundum ipsorum exercere non lunt qui in subditos seuiunt et eos deuorant: et quod supra se principem habent qui erripuit in operibus de manu fortiorum eius egenum et pauperem a diripientibus eum minime pensant quos princeps regum ad exercitationem et purgationem electorum ad tempus seuire permittit. Sed in tempore retributionis eos de hac seuitia grauius iudicabitur. Nam potestates potenter tormenta patiuntur et fortioribus fortior instat cruciatus. Reuertant ergo tales reges sitamen reges ad conscientiam: et quod super se principem habeant cui de actibus suis sint reddituri rationem recognoscant qui sicut potestate potest conferre: sicut potest et auferre. Balthasar enim regum dissoluit dominus et percussit fune reges eorum. Et quia christus suam ecclesiam quam usque ad mortem dilexit et quam acquisiuit in sanguine suo ordinauit sicut magis salutis fidelium expedire videbat: voluit in ecclesia aliquam potestatem esse cuius timore ab exercenda tali tyrannide reges et principes coherceri possent. Ille autem potestas spiritualis suprema que cuius virigit et cor rigit et aliquando destituit tale potestatem temporalem: potestates secundum se non dantur quia bona et necessaria est in ordine vniuersi et a deo or

dinata: sed corrigat et dānat vtentē tali potestate indebite. et hoc licite et congrue fieri potest iuxta sententiaꝝ glo. super illud ad ro. Omnia potestatis sublimioribus subdita sit. dicentis quod potestatis interdum accipitur potestas ipsa que datur alicui a deo. Aliquādo ipse homo habens potestatem. non ergo destruitur aut dānatur potestas ipsa que bona est et ad bonum ordinata. Sed destruitur habēs potestatem cum vitur ea indebite. ¶ Et si super ista materia quātum ad principalem conclusionē de ordine temporalium ad spiritualia aliter a quibuscūq; inueniat notatū in fauoreꝝ regū et principū secularium veritas tñ hinc se immutabilis est: et ordo super hoc institutus et expressus a dño nostro iesu xp̄o.

¶ Capitulum. x. et vltimū in quo ponitur epistola constantini directa vniuersali ecclesie ex qua plura cuiusdā sententia fient que in alijs capitulis dicta sunt.

Sicut supius dicebatur regimē et impiū temporalē nālem est de iure hūano: quia ad hoc nā inclinatur: et mediante institutōe humana perficitur: et ideo apud oēs et in oī tpe fuit: quia illud quod nāle est cōe ē oībus participantib⁹ illā naturā. Ita quod sic hō nāliter inclinatur ad socialem vitam. ita nāliter inclinatur ad polit.

cam: et ad hoc vt in multitudine et sub debito regimine viuatur. Immo tanto magis hō inclinatur ad regnum quā ad ciuitatē quanto bonū regni profectius est quā sit bonum ciuitatis. Ciuitas enī non est aliud h̄z quod philosophi ponunt: nisi quodam paruum regimen et regnum non est aliud. quam quedā magna ciuitas. vnde et antiquitus singule ciuitates regem habebant: et per cōsequēs regna dicebant. Quā inclinationem aspiciamus et in brutis animalibus que sūt gregalia et socialia in quibus ex ipso instinctu nature quodā regimen inuenit. vnde et in apibus vñ est rex qui huiusmodi pullos: apum regni et dirigit: et grues vñ sequitur secū dum quod ponit philosophus in libro de animalibus. Multo ergo magis in hominibus hoc nō inueniet quibus magis propriū est in societate viuere quā cuilibet animali. Et quia opus nature ē opus dei: ideo tale impiū temporale a deo dicitur esse: cuius temporalis impij monarchiā tempore beati Siluestri sumi pontificis: tenebat serenissim⁹ princeps Flavius constantinus: et potest rōnabiliter dici quod iuste eo modo quo iustū dñiū apud infideles inueniri potest. Quia licet regnū romanorum a principio per violentias et latrocinia incepit cōsequenter tamen propter bonum regimen ipsius imperij cōmuniter omnibus gentibus factū est gratum: vt voluntarie hu

mano imperio se subijceret: et per eum sequens factum est iustus et legitimus non per omnem modum propter defectum fidei christiane et falsorum deorum cultum. Iuste ergo dici poterat ex conducto et consensu gentium. tum etiam quia tali adepto imperio legitime utebatur: sicut apparet in cronicis in quibus referuntur gesta principum romanorum. Ille ergo iure humano quo dicitur imperator clare merito tenebat: impius poterat beato Silvestro et suis successoribus imperij concedere dignitatem sic et concessis: ut apparet epistola directa vniuersali ecclesie cuius tenor talis est.

In nomine sancte et in diuine trinitatis patris et filij et spiritus sancti. Imperator cesar flavius constantinus in christo iesu in domino ex eodem sancte trinitatis saluatori domino deo nostro fidelis: mansuetus: maximus: beneficus: goticus: firmaticus: germanicus: britanicus: vnicus: pius: felix: victor: ac triumphator: spiritus augustus: sanctissimo ac beatissimo patri patrum silvestro vrbis romane episcopo et pape: atque omnibus eius successoribus in sede beati petri usque in fine seculi successuris pontificibus necnon et omnibus reuerentissimis et domino amabilibus catholicis episcopis eidem sacrosancte ecclesie romane per hanc nostram imperialem constitutionem

subiectis in vniuerso orbe terrarum nunc et in posteris cunctis et retro temporibus constitutis: Gratia: pax: caritas: gaudium: longanimitas: misericordia a deo patri omnipotente: et iesu christo filio eius et spiritu sancto cum omnibus vobis. In domino docente beato siluestro tertia inuersione vnda salutis purificatum et ab omni leprosa squalore mundatum beneficijs beatissimorum Petri et Pauli apostolorum agnoui. vtile iudicavi vnicum omnibus satrapis et vniuerso senatu obtinatis etiam et cuncto populo romano glorie imperij subiacenti: ut sicut in terris vicarij filij dei esse videtur constitutus etiam et pontifex qui ipsius principis apostolorum gerunt vices principatus: potestate amplius quam terrena imperialis nostra serenitas mansuetudo habere videtur concessa a nobis nostroque imperio obtineant. Eligentes nobis ipsum principem apostolorum vel eius vicarios firmatos a deo esse patronos. Et sicut nostra est imperialis terrena potentia eius sanctam romanam ecclesiam decreuimus venerant honorare: et amplius quam nostrum impium et terrenum tronum sedem sanctissimam beati petri gloriose et exaltare tribuentes ei potestatem et glorie dignitatem atque vigorem honorificentiam imperialem. Atque decernentes vbi principatus sanciamus teneat causa super quattuor precipuas sedes scilicet

antiochenam alexandrinam cōstā
tinopolitanā z yerosolimitanā: q̄z
etiā super oēs in vniuerso orbe ter
rarū dei ecclesias. Et pontifex qui p
tpe ipsius sacro sancte romane ec
clesie extiterit celsior z p̄nceps cū
ctis sacerdotibus totius mūdi exi
stat z eius iudicio queqz ad cultuz
dei vel fidei xp̄anorum stabilitatē
procurādā fuerint disponantur.
Iustum quippe ē: vt ibi lex sancta
caput teneat p̄ncipat⁹. vbi sancta
rū leguz institutor saluator noster
br̄m petrum ap̄latus obrinere pre
cepit cathedrā. vbi z crucis pati
bulum substinens bt̄e mortis sum
psit poculum: suisqz magistri z dñi
imitatio apparuit: z ibi gentes p
xp̄i nois confessione colla flectant
vbi earū bt̄s paulus ap̄ls p xp̄o
extenso martyrio coronat⁹ ē. Illic
vsqz in finem querant doctozē vbi
sc̄m̄ doctoris gescit corpus. Et ibi
p̄ni ac humiliati celestis regis dei
saluatoris nostri iesu xp̄i famulen
tur officio: vbi superbi terreni re
ges seruiebāt imperio. Interea no
scere volumus oēm ppl̄m vniuer
sarum gentiū ac nationū per totuz
orbem terrarū cōstruxisse intra pa
latium n̄m lateranēse eidem salua
tori n̄o dño deo iesu xp̄o ecclesiaz
ac fundamentis cū baptisterio. Et
duodecim nos sciatis de eius fun
damentis sm̄ numeruz duodecim
ap̄loz cop̄inos terre bonustatos

28
prop̄ris asportasse h̄umeris. Quā
sacro sancte romanā ecclesiam: ca
pre z v̄rticem motiūū oīum eccle
siarū vniuerso orbe terrarū colū: di
ci venerari z predicari sentimus: si
cut per alma n̄ra imp̄ialia decreta
statuimus. Cōstruxim⁹ itaqz eccle
sias beatoz petri z pauli primoz:
quas argento z auro locupletiu
mus vbi z sacratissima eozū corpo
ra cū magno honore recondentes
teclas ipsorū ex electro cui nulla
p̄ualent elementoz. Construxim⁹
z crucem ex auro purissimo z gem
mis p̄ciosis per singlas eozū teclas
posuim⁹ z clauis aures texuimus
Quibus procōcinatiōe luminario
rum possessiones z p̄dia cōtulimus
z rebus diuersis eas ditauim⁹. Et
per nostras imp̄ialium iussionū sa
cras litteras tā ī oriente q̄ ī occidē
te: vel etiā septēt̄rionalia plaga z
meridiana: uidelz in india Bretia
Asia: Tratia: Africa: Italia: diuē
sis insulis nostrā largitatē concessi
mus. Ea p̄sus rōne: vt per man⁹
beatissimi patris nostri Siluestri
pontificis successorū q̄ eius oīa di
sponat. Gaudeat enim vna nob̄
cum oīs populus z gentiū natiōes
in vniuerso orbe terrarū exhortan
tes oēs: vt deo n̄o z saluatori xp̄o
in mēlas vna nob̄scū referat⁹ gr̄as
Qm̄ ipse dñs in celis desup z ī ter
ra deorsum q̄ nos p̄ suos ap̄los vi
sitās sc̄m̄ baptismatis sac̄m̄ p̄cipe

et corpus sanitate signos affecit.
C Pro quo procedim' ipsi sancti
apostoli domini mei beatissimi petro
et paulo et per eos etiam beatus Silue-
stro prius nostro summo pontifici: et vni-
uersis romae papae: et omnibus eius suc-
cessoribus pontificibusque usque in fi-
nem mundi in sede beati Petri erunt
sessuri: atque de pontifici procedim' palati-
um imperii nostri lateranense quod omnibus
in toto orbe terrarum praefertur atque
praecellit palatijs. Deinde de adema
vix corona capitis nostri simulque frigium.
necnon et super humerale: vix lorum qui
impiale circumdare assolet collum. ve-
rum etiam et clamidem purpuream: atque
tunicam coccineam et omnia impialia in-
dumenta: seu etiam dignitatem impialium
praesidentium eorum conferentes: Etiam
et impialia scripta sive et cuncta atque si-
gnata balthamum et diuersa ornamenta
impialia: et omnia processionum impialis
culminis et gloriae praesentis nostrae. viris
enim reuerentissimis clericis in di-
uersis ordinibus eidem sacrosancte
romane ecclesiae seruentibus illud cul-
men singularitatem potentiam et pre-
cellentiam habere. Sancimus cuius am-
plissimus noster senatus videlicet glo-
ria adornari. id est patricios atque consu-
les effici: necnon et ceteris dignitati-
bus impialibus eos promulgantes de-
corari. Et sicut impialem militiam
ita et clericis sancte romane ecclesiae
ornari decernimus. Et quemadmodum
impialis potentia diuersis cubicula

riorum nempe et hostiariorum: atque omnium
excubiorum ornatum pulchritudini-
bus. ita et sanctam romanam ecclesiam de-
corari volumus: et ut amplissimum
decus pontificale praesulgeat decer-
nimus. Et hoc ut clerici sancte roma-
ne ecclesiae manipulis et linteaminibus.
id est candidissimo colore eorum
equos decorari: et ita equare. Et sic
noster senatus calciametis vestitus cum vdo-
nibus. id est candido linteamine illustra-
ri: ut sicut caelestia ad laudem dei de-
corantur. Prae omnibus autem licentiam tri-
buentes ipsi sanctissimo praesuli prius silue-
stro vix romane episcopo et papae: et om-
nibusque post eum in successum perpetuis
temporibus aduenerit beatissimis pontifici-
busque honore et gloria dei nostri: et in
eadem magnam ecclesiam catholicam et
aplicam ex nostro indito quemadmodum
placatum pro populo clero clericare volue-
rit et in numero religiosorum clericorum
connumerare nullum ex omnibus praesume-
tes superbe agere. Decreuimus itaque
et hoc ut idem venerabilis pater noster
silvester summus pontifex vel omnes eius
successores pontifices: de adema vix
coronam quam ex capite nostro illi concessimus
et auro purissimo et gemis pre-
ciosis vestiri debeant: et eorum capiti ad
laudem dei pro honore beati Petri ge-
stare. Ipse vero beatissimus papa:
super coronam clericam quam gerit ad
gloriam beati petri omnino ex auro non
est passus vestiri coronam. Frigium vero
candido nitore splendidum resurre

etionem dñi eam designans eo sa-
 cratissimi vertici manibus nra si-
 posuimus. Et tenentes frenū equi
 eius reuerētia beati petri fuitoris
 officium illi exhibuimus. Statuen-
 tes eodem frigio oēs eius successo-
 res singulariter vti in p̄cessionib⁹
 ad imitationē impij nostri. vnde ut
 nō pontificalis apex vilescat s; ma-
 gis ā plusq; terreni impij dignitas
 ⁊ glorie potētia decoret. Et palati-
 um nostrū vt prelatuz est rome vz-
 bis ⁊ oēs Italie seu occidentalium
 regionū puincias loca ⁊ ciuitates
 sepefato btissimo pontifici p̄ri nro
 Siluestro vli pape p̄cedētes atq;
 relinquētes vel successorū ipsi⁹ pon-
 tificū potestati ⁊ ditioni firma im-
 periali censura p̄ banc nram diua-
 lem sacrā ⁊ pragmaticū constitutū
 deplemus disponēdum ac iure scē
 ecclesie p̄manendū. Vnde cōgrue
 p̄peximus nostruz imperium ⁊ re-
 gni potestatem orientalibus trans-
 ferri ac transmutari regionibus ⁊
 impizantie prouincie in optimo lo-
 co nomini nostro ciuitatem edifica-
 ri: ⁊ nostrū illic constitui imperiū.
 Quoniā vbi principatus sacerdo-
 tum ⁊ chustiane religionis caput
 ab imperatore celesti constitutum
 est: iustum non est: vt illic impera-
 tor terrenus hēat potestates. Nec
 omnia vero per banc nostram im-
 perialem sacram ⁊ imperialia di-

ualia decreta statuim⁹ s atq; con-
 firmauimus. Itq; in finem mundi il-
 lib^{ta} ⁊ cōcassa permanenda: de-
 creuimus. Vnde coram deo viuo
 qui nos regere precepit ⁊ coraz ter-
 ribili eius iudicio obtestamur per
 hoc nostrum imperiale constitutū
 omnes nostros successores impe-
 ratores vel cunctos obtimates sa-
 trapas etiam amplissimum senatū
 vniuersum populum in toto orbe
 terrarum: nec non in posterū cun-
 ctis retro temporibus imperio no-
 stro subiacentem nulli eorum quo
 quo modo littere hec que a nobis
 imperiali sacratioe sacro sancte ro-
 mane ecclesie vel eius omnib⁹ pon-
 tificibus: concessa sunt refraga-
 re atq; confringere vel in quoquaz
 conuelli. Si quis autem q; nos de-
 creuimus intemerator aut contem-
 ptor extiterit eternis cōdemnatio-
 nibus subiaceat in nodatus ⁊ san-
 ctos dei p̄ncipes apostolorum pe-
 trum ⁊ pauluz sibi in p̄nti ⁊ futura
 vita sentiat p̄rios: atq; in inferiori
 p̄demnatus cū diabolo ⁊ oibus de-
 ficiat impijs. It diuisiō imperialis
 nri decreti pp̄rijs manib⁹ roboran-
 tes sup venerandū corpus beī p̄n-
 cipis ap̄loꝝ posuim⁹: vtiq; eidem
 dei ap̄lo spondentes nos cūcta in-
 uiolabiliter cōseruare ⁊ cūctis no-
 stris successorib⁹ impatoribus con-
 seruanda mandatis reliq;. Beatissi

mo pater nre Siluestro suo pon
 tifici ⁊ vniuersali p p eiu qz p eū
 cunctis successoz p dū b? ho
 deo ⁊ saluatoz iesu xpī annuente
 tradim⁹ pbeniter atqz feliciter pos
 sidendā ⁊ subscriptio impialis: di
 uinitas vobis conseruet p multos
 ānos scīssimi bñssimi patres. Datū
 rome sū die kalē. april. dño nostro
 flauio cōstantino augusto quarto ⁊
 gallicano clarissimis iuris p̄sulib⁹

Finis.

Explicit Opusculum de ptate ec
 clesiastica cōtinens tractat⁹
 duos Impressuz Lau
 rini p Nicolauz de
 bñdictis ⁊ Jaco
 binū suigū de
 scō germano
 M.cccc.
 xciii. die
 x. Ma
 brua,
 rij.

Ine
526

Bibliot

